

Chief Council plk. PhDr. Libor Grepl
General Inspectorate of Security Forces
Coordinator of Criminal and Investigation Proceedings, Prague, Czech Republic
libor.grepl@centrum.cz
ORCID: 0000-0003-2634-1180

Problematické posuzování některých protiprávních jednání příslušníků bezpečnostních sborů

Challenges in Assessing Specific Unlawful Acts Committed by Members of the Security Forces

Abstrakt

Článek má za cíl prezentovat především výsledky empirické části disertační práce autora „Vybrané aspekty možného korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů“.

GIBS, jakožto policejní orgán, který se zabývá zejména prověřováním a vyšetřováním trestných činů příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů,¹ se potýká s celou řadou případů a situací, kdy je obtížné správně stanovit právní kvalifikaci posuzovaného jednání. Příslušníci GIBS si jsou velmi dobře vědomi skutečnosti, jak velkým zásahem do života příslušníků bezpečnostních sborů je jejich případné trestní stíhání. Zároveň je GIBS složkou represivní vůči dotčeným bezpečnostním sborům, proto nelze opomenout ani důraz na ochranu společnosti proti takovému jednání, které by tito příslušníci konat neměli a které každého občana, ať už přímo, nebo nepřímo, krátí na jeho právech a může mu způsobit celou řadu nepříjemností v nejrůznějších životních situacích. Článek tedy poukazuje na tři velmi problematické oblasti, u kterých praxe ukázala potřebu změny. K nalezení možného řešení těchto potřeb pak byla zvolena výzkumná část disertační práce, která má za cíl především podpořit uvažované návrhy, a to názory poměrně velkého množství odborníků z řad osob, jež se s danou problematikou setkávají dnes a denně. Řízené rozhovory s dalším, odlišným panelem specialistů na otázky trestního řízení pak vhodně doplňují zjištěné skutečnosti.

Závěr článku, a nakonec i celé výzkumné části pak dává prostor pro prezentaci návrhu de lege ferenda a dalších postupů, které by mohly stávající situaci napravit.

Klíčová slova: dotazníkové šetření, Generální inspekce bezpečnostních sborů, hate crime, lustrace, mučení, orgán činný v trestním řízení, řízený rozhovor, trestný čin, zneužití pravomoci.

¹ Blíže k věcné působnosti GIBS v oblasti trestního řízení - viz ust. § 2 zák. č. 341/2011 Sb.

Abstract

The article aims to present primarily the empirical results of the author's dissertation thesis, titled "Selected Aspects of Possible Corrupt and Other Undesirable Behaviour of Members and Employees of Security Forces."

The General Inspectorate of Security Forces (GIBS), tasked with investigating criminal offences by security force members,² faces challenges in accurately determining the legal implications of the conduct under review. GIBS officers recognise the significant impact criminal proceedings can have on the lives of security force members. Simultaneously, GIBS acts as a repressive force against these individuals, emphasising the need to protect society from behaviour that infringes upon citizens' rights, causing various inconveniences. This article highlights three problematic areas identified through practical experiences, suggesting the necessity for change.

To address these issues, the research phase of the dissertation incorporates opinions from a substantial number of experts actively engaged in the field. Guided interviews with a diverse panel of criminal procedure specialists complement these findings. The article concludes by providing space for presenting proposed legal reforms (*lex ferenda*) and other procedures to address the current challenges.

Keywords: questionnaire investigation, General Inspectorate of Security Forces, hate crime, lustration, torture, law enforcement agency, guided interview, criminal act, integrity test, misconduct in office.

Oblast výzkumu

Předložený článek prezentuje poznatky autora, jimiž přispěl k řešení výzkumného úkolu Policejní akademie ČR 3/3 - Vybrané aspekty možného korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů.

O trestné činnosti příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů lze získat veřejně dostupné poznatky *de facto* pouze z výročních zpráv GIBS. Tento článek má ambici prezentovat podrobněji ty oblasti, které autor považuje za zásadní z hlediska nutnosti odstranění aplikačních nedostatků na základě shromažďování, analýzy a šíření komplexnějších a podrobnějších údajů o takové trestné činnosti. Svým obsahem spadá do vědeckých oblastí kriminalistiky, konkrétně kriminalistické metodiky a právní vědy, konkrétně do oblasti trestně právní.

Článek se zabývá třemi výzkumnými okruhy, které spolu úzce souvisí. Jednak teoretickými otázkami vybraných problematických druhů trestných činů, páchaných příslušníky a zaměstnanci bezpečnostních sborů v České republice, jednak zvolenou cestou k získání relevantních poznatků k možným způsobům řešení zjištěných problémů v posuzování takových trestných činů v podobě kvantitativní analýzy dotazníkových šetření, doplněných řízenými rozhovory, a nakonec z hlediska trestně právního návrhy *de lege ferenda*, jež mohou ze získaných poznatků vycházet. Tyto závěry pak rovněž nabízejí rozvoj současného stavu poznání, který lze

² For more information on the substantive scope of the GIBS in the area of criminal proceedings, see Section 2 of Act No. 341/2011 Coll.

promítnout i do specifických metod kriminalistické vědy, například zevšeobecňování poznatků.

Problematické okruhy protiprávních jednání

Jak je již výše nastíněno, problémy se správným kvalifikováním posuzovaného protiprávního jednání se objevují v celé řadě nejrůznějších případů, které řeší GIBS.

V tomto článku jsem se zaměřil na tři okruhy protiprávních jednání, přičemž se jedná o problematiku „hate crime“, mučení a jiné nelidské a kruté zacházení s osobami omezenými na osobní svobodě a zneužívání pravomocí úředních osob v podobě zejména neoprávněných lustrací v uzavřených informačních systémech.

V následující části jsou uvedeny některé konkrétní případy, na kterých je možno demonstrovat, že někdy je stanovená právní kvalifikace v dané oblasti trestné činnosti bez problémů, jindy to tak úplně jednoznačné není a v některých případech vývoj kauzy demonstruje řadu protichůdných rozhodnutí soudů.

Mučení

Odmyslíme-li si dopad trestných činů v oblasti sexuálního násilí či násilí s fatálními následky na osoby obětí, je podle názoru autora tento druh trestné činnosti (mučení) vůbec tím nezávažnějším, co do společenské škodlivosti, s jakým se v případě příslušníků bezpečnostních sborů, jako jejím pachatelem, můžeme setkat. Předně je potřeba uvést, že se nejedná o fenomén, který by byl na nějakém velkém, aktuálním rozmachu. Tato trestná činnost v prostředí bezpečnostních sborů je spíše trestnou činností, co do zaznamenané frekvence, značně okrajovou. Je také nutno zdůraznit, že drtivá většina příslušníků bezpečnostních sborů jsou lidé s vysokým morálním kreditem a potřebnou mírou profesionality při výkonu své funkce. Následující řádky popisují základním způsobem zvlášť zavrženíhodné jednání, které se může jevit až jako nepochopitelné a do jisté míry i těžko uvěřitelné. Tak jak se neustále vyvíjí společnost, věda, technologie a vůbec lidské poznání, dochází k dynamické přeměně struktury a povahy páchané trestné činnosti. Pro někoho možná těžko uvěřit, ale GIBS se v současné době zabývá nejen trestnou činností související s výkonem služby či práce příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů ale i pácháním trestné činnosti v souvislosti s dětskou pornografií, sexuálním zneužíváním dětí, domácím násilím nebo zneužíváním či obchodem s drogami. Jak už naznačeno výše, nejedná se o mnoho případů, o to více jsou však alarmující. V poslední době se k této skupině řadí též případy, kvalifikované jako mučení a jiné nelidské a kruté zacházení. Nejedná se tedy o „běžnou“ facku zadržené osobě, pramenící povětšinou z frustrace vyslychajícího, ale mnohem závažnější formu násilí a ponížení vůči osobě omezené na osobní svobodě, jak bude zřejmé i z konkrétních příkladů.

Nutno připomenout, že GIBS je vůči ostatním bezpečnostním sborům, které spadají do její pravomoci, mimo jiné, též orgánem represivním. Trestní právo samotné pak plní, rovněž mimo jiné, i funkci represivní a ochranou. Represivní funkce spočívá v zajišťování spravedlnosti potrestáním pachatele, tedy omezením jeho základních práv a svobod. Jsou to ale stejná práva a svobody, které na druhé straně, na straně poškozeného, trestní právo chrání. Současný lidskoprávní trend požaduje, aby i trestní právo bylo inspirováno základními lidskými právy. Musí existovat meze, v nichž se stát při aplikaci trestního práva musí pohybovat, meze spočívající v ochraně důstojnosti

osob v různých fázích trestního řízení. Poškození pak mají právo na to, aby byla věc náležitě objasněna.

Valné shromáždění OSN přijalo dne 9. prosince 1975 Deklaraci o ochraně všech osob před mučením a jiným krutým, nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním. Dne 10. prosince 1984 byla sjednána Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva 1984“). Po podpisu a ratifikaci vstoupila Úmluva 1984 v platnost pro Československo dnem 6. srpna 1988, přičemž byla publikována ve Sbírce zákonů pod č. 143/1988 Sb. Smluvní strany této úmluvy se zavázaly zajistit, aby všechny akty mučení stejně jako pokus mučení, spolupachatelství a účastenství na mučení byly trestnými činy podle vnitrostátní úpravy. Tyto závazky vyplývající z čl. 4 Úmluvy Česká republika zařazením trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení do trestního zákona č. 140/1961 Sb. a posléze i do trestního zákoníku dodržela, a dokonce je v určitém rozsahu i překročila, když např. uzákonila i trestnost přípravy tohoto trestného činu, pokud je v rámci kvalifikovaných skutkových podstat zvláště závažným zločinem. Tento trestný čin je v ČR tedy aktuálně definován a kodifikován³ takto:

- (1) Kdo mučením nebo jiným nelidským a krutým zacházením v souvislosti s výkonem pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci působí jinému tělesné nebo duševní utrpení, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako úřední osoba,
 - b) spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
 - c) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
 - d) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami, nebo
 - e) spáchá-li takový čin opětovně.
- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na těhotné ženě,
 - b) spáchá-li takový čin na dítěti mladším patnácti let,
 - c) spáchá-li takový čin zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo
 - d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na osm až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (5) Příprava je trestná.

Výše zmíněná Úmluva 1984 v čl. 1 definuje mučení jako jakékoli jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí, nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu, nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného

³ Ust. § 149 TZ.

na diskriminaci jakéhokoli druhu, když se takového jednání dopouští úřední osoba nebo jiná osoba jednající z úředního pověření nebo jakákoli jiná osoba jednající z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem.

Uvedené definiční znaky mučení, při zamyšlení, že něco takového mohou konat i příslušníci českých bezpečnostních sborů, jsou, dle názoru autora, způsobilé vyvolat určité zděšení. Lidskou důstojnost je možno chápat subjektivně a objektivně. Každý člověk má jinou představu o tom, co je a co není důstojné.⁴ Aktivní postup ze strany státu, jak je již výše nastíněno, je spatřován ESLP mimo jiné ve stanovení trestněprávního postihu pro případ, když se osoba dopustila mučení, nelidského či ponižujícího zacházení, a tuto osobu lze určit, resp. se nejedná o systémová porušení ze strany státu.⁵

Konkrétní případ mučení

Níže na příkladu z praxe je však možno posoudit, jak rozdílně tuto problematiku spíše nechápou někteří příslušníci některých bezpečnostních sborů.

Konkrétní případ, kvalifikovaný jako zločin *mučení a jiné nelidské a kruté zacházení* podle ust. § 149 odst. 1, 2 písm. a), písm. b), písm. d) TZ, a zločin *vydírání* podle ust. § 175 odst. 1, 2 písm. b), písm. c), písm. e) TZ je z roku 2021, kdy skupina policistů „vytěžovala“ zadrženého mladistvého, sedícího na židli s rukama spoutanýma za zády, který byl omezen na svobodě pro své předchozí protiprávní jednání.

Příslušnice PČR a dva příslušníci PČR v prostoru výslechové místnosti v přízemí budovy obvodního oddělení, při výkonu služby v situaci, když se v této výslechové místnosti nacházel mladistvý podezřelý, který byl v dané době omezen na osobní svobodě v režimu zajištění podle ust. § 26 zákona č. 273/2008 Sb., z důvodu podezření ze spáchání přesně nekonkretizovaného přestupkového jednání a který byl v podnapilém stavu, seděl na židli a ruce měl spoutány za zády, poté, co se mladistvý vůči nim vyjadřoval drze a odmítal jim sdělit bližší informace o osobě, která mu umožnila požívání alkoholických nápojů, vedeni společným záměrem mladistvého potrestat za drzost a nespolupráci, ponížít jej, způsobit mu bolest, vyvolat v něm pocit strachu a přinutit jej také k poskytnutí informací důležitých pro trestní řízení vedené proti osobě, která mladistvému podala alkoholické nápoje, zneužívaje své nadřazené pozice, nízkého věku mladistvého a jeho fyzické bezbrannosti, proti mladistvému použili fyzické násilí, když takto po neúspěšném dotazu policistky na totožnost osoby, která mladistvému podala alkohol, nejprve první policista nejméně dvakrát udeřil mladistvého otevřenou dlaní do oblasti levé tváře, načež po opětovném odmítnutí mladistvého sdělit požadované informace mu druhý policista přiložil pod žebra na pravém boku elektrický paralyzér a tímto na jeho těle inicioval nejméně tři krátké elektrické výboje, když policistka, nehledě na bolestivé výkřiky mladistvého, které byly reakcí na užití elektrického paralyzéro, tomuto se slovy „já vím, kde to bude nejvíce bolet“ přiložila elektrický paralyzér, který si převzala od druhého policisty, do oblasti genitálií, kde iniciovala jeden krátký elektrický výboj, načež elektrický paralyzér mladistvému dále přiložila na pravé stehno, kde iniciovala nejméně tři další elektrické

⁴ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo. 3. vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 292. ISBN 80-7380-000-4.

⁵ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 429 a násl. ISBN 978-80-7400-365-3.

výboje, přičemž uvedené používání paralyzéro způsobovalo mladistvému v místech působení elektrických výbojů intenzivně vnímanou bolest, v důsledku čehož tohoto mladistvého poškodili na jeho nemajetkových právech v oblasti nedotknutelnosti osoby a zachování lidské důstojnosti a osobní cti a zdraví, a dále mu takto způsobili poranění spočívající v šesti bodovitých defektech kůže přední plochy hrudníku nad pravým žeberním obloukem, šesti bodovitých defektech kůže přední plochy pravého stehna a dvou bodovitých defektech kůže horní plochy penisu, která si nevyžádala lékařské ošetření a ani jej významněji neomezila v obvyklém způsobu života. Každý si však asi umí představit, jak bolestivé to pro onoho mladistvého bylo. Za to byli Okresním soudem v Novém Jičíně,⁶ po schválení dohody o vině a trestu, odsouzeni na 2,5 roku odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu na dobu 4,5 roku v případě policistky, na 2 roky odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu na dobu 4 let v případě prvního i druhého policisty. Tyto tresty byly dále doplněny tresty zákazu činnosti – služby v ozbrojených a bezpečnostních sborech na dobu 5 a 4 let.

V případě policistky byl však tento rozsudek zrušen. A to z toho důvodu, že tato byla dále souzena stejným soudem⁷ pro souběh s trestným činem vydírání podle ust. § 175 odst. 1, odst. 2 písm. e) TZ, když v budově obvodního oddělení PČR na počátku směny, poté, co se dozvěděla, že její tehdejší kolega disponuje kusými informacemi o tom, že měla konat vůči zadrženému mladistvému tak, jak je uvedeno výše s vědomím, že pokud by byl tento služební zákrok příslušnými kontrolními orgány prošetřen, mohlo by být její jednání posouzeno jako trestný čin, vedena záměrem tohoto kolegu zastrašit a takto jej odradit od případného učinění podnětu k prošetření okolností jejího služebního zákroku, ve druhém nadzemním podlaží budovy obvodního oddělení tohoto kolegu a nejprve jej zatlačila do vnitřních prostor jeho kanceláře, kde na něj křičela, že jestli kvůli němu přijde o dítě, tak si „*má uvědomit, že má ženu, že mu podpálí barák a zabije psa*“, a že jestli se o tom zákroku dozví oddělení vnitřní kontroly, tak „*jeho zabije, zakope a zasype vápnem*“, a pro zdůraznění svých výhrůžek jej udeřila otevřenou dlaní pravé ruky do oblasti jeho tváře, přičemž tento její kolega její výhrůžky vnímal velmi vážně a obával se, že by je mohla naplnit. Za vše výše uvedené jí byl tedy původní trest zpřísněn na trest odnětí svobody v délce trvání 2 roky a 9 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na dobu 4 let a 9 měsíců.

Uvedený příklad konkrétního případu je ukázkou toho, že jednání policistů, kvalifikované jako „mučení“ může být poměrně jednoznačně konstatováno, zadokumentováno a pravomocně odsouzeno. Jak ale uvidíme dále na případu, který byl zařazen do empirické části disertační práce, jedná se o okruh poměrně značně problematický a byl do této množiny zařazen oprávněně.

Krátký pohled na ponižující zacházení očima ESLP

ESLP se, ve většině případů, na problematiku mučení a obdobného krutého či jinak ponižujícího zacházení dívá poměrně značně přísněji a striktněji než české soudy. Zajímavým se, v souvislosti se zmíněným případem, o němž bude řeč

⁶ Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 5. 5. 2022, sp. zn. 20 T 13/2022. Archiv autora.

⁷ Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 7. 9. 2022, sp. zn. 20 T 13/2022. Archiv autora.

v empirické části práce, může jevit případ⁸ stěžovatele – nezletilého hochy, který byl jako šestnáctiletý v roce 2015 ráno před svou školou zadržen dvěma městskými policisty pro podezření z napadení jiného chlapce. Jelikož se stěžovatel údajně bránil a na policisty slovně útočil a plival na ně, použil proti němu jeden z nich donucovacích prostředků (chvatů), aby jej dostal do služebního auta. Stěžovatel tvrdil, že byl v autě i později na policejní stanici policisty bit pěstí do obličeje. Stěžovatel spolu se svou matkou následně podal trestní oznámení, na jehož základě byla událost prošetřována pro podezření ze spáchání trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele. Vyšetřování nicméně nevedlo k odsouzení policistů a stěžovatel neuspěl v konečné instanci ani v řízení před Ústavním soudem.

ESLP vzal za prokázané, že zasahující policista minimálně použil vůči stěžovateli chvatu – kravaty, aby ho dostal do auta, a že mu dal facku. V této souvislosti připomněl svoji judikaturu, podle které může mít facka značný dopad na osobu, které byla uštědrěna, obličej má zvláštní význam z hlediska čl. 3 Úmluvy, který zakazuje mimo jiné nelidské a ponižující zacházení, může stačit, pokud oběť je ponižena ve svých vlastních očích, aby se jednalo o ponižující zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy, takto se přitom může cítit postižený i v případě, že dostane předem nezamýšlenou facku, která na něj nemá žádný závažný nebo dlouhotrvající dopad. Podobných případů by bylo možno v databázi ESLP nalézt více.

Tento konkrétní případ bychom tedy mohli zařadit spíše do kategorie „ponižujícího zacházení“ než mučení. ESLP přihlíží k rozlišování mezi pojmem mučení a nelidským či ponižujícím zacházením jaké činí článek 3. Rozdíl mezi jednotlivými formami tedy spočívá především v jejich gradaci. Pojem „mučení“ se často používá k označení nelidského zacházení, jehož účelem je získat informace nebo přiznání, popř. trestat, a které je obecně nejzávažnější formou nelidského zacházení.⁹

Posouzení minimální úrovně je relativní; závisí na všech okolnostech případu jako je trvání tvrzeného špatného zacházení, jeho psychických a fyzických účincích, a v některých případech na pohlaví oběti, jejím věku či na zdravotním stavu oběti. Jestliže je nějaká osoba zbavena svobody, použití fyzické síly vůči ní, není-li nezbytně nutné vzhledem k jejímu chování, je útokem na lidskou důstojnost a v zásadě představuje porušení práva zaručeného v čl. 3. Tyto faktory jsou důležité jak pro určení, zda jednání způsobilo utrpení odpovídající nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu a zároveň pomáhají rozlišovat mezi těmito méně závažnými druhy špatného zacházení podle článku 3. a mučením.¹⁰

V dalších částech článku proto, s ohledem i na výše uvedené, je pod pojem „mučení“ zahrnutý i méně závažné formy špatného zacházení.

⁸ Rozsudek ESLP ze dne 28. 1. 2020, č. 10465/17, nezletilý A. P. proti Slovensku. Archiv autora.

⁹ TOMÁŠEK, Michal a kol. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, 2009, s. 204-205. ISBN 9788072017379.

¹⁰ HARRIS, David a kol. *Law of the European Convention on Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 70. ISBN 9780406905949.

Hate crime

Velice obdobný případ,¹¹ co do vytykaného protiprávního jednání, jako je případ popsáný v rámci výzkumného šetření, hodnotil jiný soud,¹² který v případě občanského zaměstnance PČR, který spáchal jednak přečin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle ust. § 355 odstavec 1 písmeno a), odstavec 2 písmeno b) TZ a jednak přečin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle ust. § 356 odstavec 1, odstavec 3 písmeno a) TZ, kterých se dopustil tím, že poté, co si pořídil nejméně 6 fotografií mimo jiné nezletilého chlapce s černošskými rysy neoprávněně – bez souhlasu zákonného zástupce tohoto chlapce – zveřejnil uvedené fotografie na veřejně přístupné počítačové síti Facebook, a to na svém uživatelském profilu, přičemž k těmto fotografiím připojil několik komentářů, např.:

- „Co prej se mi honí hlavou ... To by cenzori čuměli. Vodácká výprava po ... byla úplně úžasná. Skončila včera, nechyběli na ni ani cizorodé invazivní druhy“.
- „Překvapena byla i moje malá čubička ... No ta tedy čuměla, kdo že si to s ní hraje. Džumbuguhumba byl trochu pomalejší na myšlení, maminka mluvila česky. ... jsem pro jistotu vydezinfikoval. Fotky jsou z kempu ...“;

a tyto fotografie a komentář sdílel veřejně, v důsledku čehož pod tímto bylo následně připojeno více než 60 komentářů od jiných uživatelů, ve kterých byl jeho příspěvek mnohdy ostře odsuzován, přičemž v reakci na odsuzující komentáře uživatelů k fotografii, na níž pachatel objímal jmenovaného chlapce, tento zveřejnil komentáře:

- „Je otázkou, zda bude za 10 let držet v rukou zelenou ratolest, nebo samopal a mačetu“;
- „Aby ses nedivil až ti za 10 let zabije děti a znásilní ženu“.

Soud podle ust. § 314c odstavec 1 písmeno a), ust. § 188 odstavec 1 písmeno f) a ust. § 307 odstavec 1 TŘ stíhání tohoto pachatele podmíněně zastavil a podle ust. § 307 odstavec 3 TŘ stanovil zkušební dobu v trvání 16 měsíců. Toto rozhodnutí je pravomocné, vina zde přeneseným způsobem byla uznána. Ovšem téměř žádný rozdíl oproti níže popsanému případu stejného druhu nevidím. Níže popsáný případ, který nebyl nakonec soudem jako trestný čin posouzen, je ve vyjádřeních pachatele podle mého názoru mnohem „ostřejší“ a celkově závažnější. Dlužno dodat, že pachatel se ke svému jednání i rasové pohnutce beze zbytku doznal. Jinak by ani výše popsáný odklon nebyl možný. Otázkou zůstává, jak by se zachoval odvolací soud v případě podání opravného prostředku proti standardnímu rozsudku, pokud by byly použity obdobné mechanismy a obsah obhajoby, jako v dalším, níže popsaném případě z oblasti hanobení.

K trestnému činu zneužití pravomoci úřední osoby

Zřejmě nejvíce problematickým z hlediska správného posouzení trestnosti spáchaného jednání je i z hlediska poznatků z práce zneužívání pravomoci úřední

¹¹ Případ byl obdobně prezentován již v: GREPL, Libor. Vybrané aspekty dokazování v trestním řízení. Rigorózní práce. Praha: Policejní akademie ČR, 2021, s. 92-93.

¹² Usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 3. 2021, sp. zn. 38 T 12/2021. Archiv autora.

osoby v souvislosti s obstaráváním neoprávněných lustrací. Také proto je tomuto fenoménu věnována největší část tohoto článku.

Aktuální paragrafové znění trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby dle ust. § 329 TZ je:

- 1) Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch
 - a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu,
 - b) překročí svou pravomoc, nebo
 - c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci,bude potrestána odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti.
- 2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,
 - a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému značný prospěch,
 - b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
 - c) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,
 - d) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,
 - e) spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo
 - f) způsobí-li takovým činem značnou škodu
- 3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo
 - b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.
- 4) Příprava je trestná.

Objektem tohoto trestného činu, resp. přečinu je zájem státu na řádném výkonu pravomoci veřejných činitelů (resp. úředních osob), který je v souladu s právním řádem, a na ochraně práv a povinností fyzických a právnických osob. K naplnění této skutkové podstaty se vyžaduje, aby se činu dopustil speciální subjekt – veřejný činitel (resp. úřední osoba), jednou ze tří taxativně uvedených forem jednání, přičemž z hlediska zavinění musí úmysl pachatele kromě jednání zahrnovat i úmysl způsobit někomu škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch. U pojmu *vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím zákonu*, který je zde významný, jde o porušování nebo obcházení konkrétního zákona nebo právní normy na podkladě zákona vydané. Pachatel zde jedná úmyslně aktivně v rozporu se zákonem. Úmysl opatřit jinému neoprávněný prospěch zahrnuje každé neoprávněné zvýhodnění materiální (majetkové) nebo imateriální, na které by jiná osoba neměla právo.

Velmi významnou roli při posuzování tohoto trestného činu hraje judikatura, která je velmi bohatá a de facto každé rozhodnutí ze strany Nejvyššího soudu o mimořádných opravných prostředcích je protkané odkazy na desítky takových

rozhodnutí. Níže jsem vybral tři takové judikáty, které tvoří rozhodnutí o v podstatě odstupňovaných případech z hlediska závažnosti škodlivého následku, resp. pohnutky pachatele. Přesto, že jsou tato rozhodnutí rozdílná, jsou v mnoha aspektech protichůdná a nejasná, resp. není úplně zřejmé, co nebo kdo stanoví právě tu hranici, kdy už se bude jednat o trestný čin.

Zneužití pravomoci úřední osoby – rozhodnutí první

V tomto případě Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí¹³ aproboval rozsudek okresního soudu v Kladně¹⁴ ve spojení s usnesením krajského soudu v Praze¹⁵ tím, že odmítl dovolání bývalého policisty, který byl uznán vinným, že na svém pracovišti v budově Policie ČR, za využití služebního počítače a svých přihlašovacích údajů, kterými byl oprávněn se přihlásit do informačních systémů policie pouze za účelem plnění služebních úkolů, neoprávněně užil data uložená v počítačovém systému v úmyslu získat pro sebe neoprávněný prospěch ve formě informací o osobách, které pak využil při řešení svých soukromých záležitostí, když si zejména zjišťoval kontaktní údaje k osobám a opakovaně nahlížel do událostí evidovaných policií, ve kterých tyto osoby figurovaly, když konkrétně provedl neoprávněné lustrace čtyř osob, aniž by k tomu měl oprávněný služební důvod, byl pak uznán vinným přečinem zneužití pravomoci úřední osoby dle ust. § 329 odst. 1 písm. a) TZ a přečinem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ. Za uvedené přečiny byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody na dvanáct měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu patnácti měsíců.

Podle Nejvyššího soudu obecné soudy obou stupňů správně uzavřely, že obviněný trestnou činností páchal v úmyslu opatřit si neoprávněný prospěch v podobě informací o dotčených osobách, které následně využil při řešení svých soukromých záležitostí. Pohnutkou obviněného tak bylo především narušení vztahů jedné z těchto osob s jeho dalšími rodinnými příslušníky. Soudy obou stupňů se touto otázkou, podle Nejvyššího soudu, vyčerpávajícím způsobem vypořádaly.

Zde tedy obecným soudům postačilo zjištění, že neoprávněný prospěch je spatřován ve využití informací pro soukromé účely, přičemž jako pohnutka bylo narušení rodinných vztahů.

Následující případ ale obsahuje pohnutku v podobě opatření si informací o osobě, se kterou se policista přátelil. Na hraně pak bylo neprokázané podezření, že i informace z těchto lustrací stejné osobě policista i předal. Tak či tak, je nutno klást si otázku, zda prokázané nelze považovat za neoprávněnou výhodu. Ano, už na první pohled je taková pohnutka o něco méně „závažná“, než ve výše popsaném případě, ale bude se zde jednat o velmi subjektivní hodnocení.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2018, sp. zn. 7 Tdo 157/2018. Archiv autora.

¹⁴ Rozsudek Okresního soudu v Kladně ze dne 6. 4. 2017, sp. zn. 1 T 15/2017. Archiv autora.

¹⁵ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 8. 2017, sp. zn. 11 To 277/2017. Archiv autora.

Zneužití pravomoci úřední osoby – rozhodnutí druhé

Příslušník PČR byl rozsudkem okresního soudu v Ústí nad Labem¹⁶ ve spojení s usnesením krajského soudu v Ústí nad Labem¹⁷ odsouzen úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvou let, pro spáchání pokračujícího trestního činu zneužívání pravomoci veřejného činitele dle ust. § 158 odst. 1 písm. a) trestního zákona č. 140/1961 Sb. A dalších trestných činů, které souvisí s neoprávněným přístupem do policejních evidencí, neboť mu bylo prokázáno, že jako příslušník PČR při výkonu služby na obvodním oddělení PČR, na svém pracovišti neoprávněně ze služebního počítače přistupoval do informačního systému „ETŘ“, v němž pro své soukromé potřeby zjišťoval informace o spisových materiálech vedených k jeho známému, civilní osobě, s nimiž se seznámil, a to v několika desítkách případech a do jednotlivých takto vedených spisů i opakovaně, přičemž důvody těchto přístupů uváděl lživě.

Nejvyšší soud¹⁸ rozhodl na základě podané dovolání o zrušení obou rozhodnutí obecných soudů s tím, že stručně řečeno, nespátřuje v jednání policisty trestný čin. Příklad tak nakonec skončil v kázeňském řízení.

Nejvyšší soud opět argumentoval rozsáhlou judikaturou a vyjádřil přesvědčení, že pouhé nahlédnutí pachatele (policisty) do informačního systému ETŘ bez zjištění, zda a jak chtěl spatřené (zjištěné) informace využít, nelze považovat ani za jeho neoprávněný prospěch ani za neoprávněné užití informace, a že případný neoprávněný prospěch musí být dovozován ze způsobu užití informací, a nikoliv ze způsobu jejich opatření. To je třeba akcentovat tím spíše, že ve věci rozhodující soudy nezjistily, že by obviněný se získanými informacemi nakládal způsobem, který by svědčil pro závěr, že je privátně využil (a třeba i zneužil). Připomenul, že případný škodlivý úmysl pachatele by bylo možno dovozovat třeba i z jeho motivace při opatřování si informací.

Zde se opět nabízí zamyšlení, jak „závažná míra“ motivace je v těchto případech potřeba. Opět, podívám-li se na uvedené očima běžného občana, ten si jistě většinou nepřeje, aby jakýkoliv policista bezdůvodně lustroval to, co lustrovat zjevně nesmí. A nutno dodat, že takový policista tak koná jistě již s vědomím, že toto prostě provádět nesmí. A stejně tak je nutno, i s odkazem na níže uvedený třetí případ, poukázat na celkový obraz, jenž si veřejnost o PČR a dalších bezpečnostních sborech kvůli takovým případům, které v podstatě projdou soudem bez závažnějšího postihu pro pachatele, udělá.¹⁹

Zneužití pravomoci úřední osoby – rozhodnutí třetí

Poslední případ navazuje na poslední věty předchozí kapitoly k případu druhému. Nejvyšší soud v usnesení,²⁰ ve kterém odmítl stížnost policisty, odsouzeného pro spáchání přečinu zneužití pravomoci úřední osoby dle ust. § 329

¹⁶ Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 8. 6. 2016, sp. zn. 32 T 113/2015. Archiv autora.

¹⁷ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22. 5. 2017, sp. zn. 6 To 40/2017. Archiv autora.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1513/2017. Archiv autora.

¹⁹ Poznámka autora.

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 3. 2019, sp. zn. 3 Tdo 101/2019. Archiv autora.

odst. 1 písm. a) TZ a přečinu neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ, konstatoval, že nalézací soud se dostatečně zabýval existencí a formou zavinění obviněného a v jeho odůvodnění mu lze přisvědčit, že obviněný jednal v úmyslu přímém, když věděl, že porušuje zájem na řádném působení orgánů veřejné moci a na důvěrnosti a integritě počítačových systémů a informací v nich obsažených a tento chtěl porušit, přičemž svým jednáním zcela evidentně sledoval prospěch jiného, konkrétně podnikatelskou výhodu svědka.

Jak by se mohlo jevit ve srovnání s případem předchozím, v některých, nikoliv přesně určených případech, lze tento zájem bagatelizovat a potom logicky vyvstává další otázka, co tohle udělá s pověstí policie a důvěrou v ní. Jak velký je totiž rozdíl v tom, když policista neoprávněně lustruje údaje proto, aby sám měl informace o druhých nebo proto, aby takové informace měla jiná osoba, avšak pro obdobný účel?

Tento případ totiž spočíval v tom, že policista v průběhu výkonu služby na pracovišti obvodního ředitelství policie, ve třech případech, neoprávněně, bez zákonného důvodu, jako úřední osoba, v úmyslu opatřit jinému neoprávněný prospěch, za využití svých přihlašovacích údajů, učinil dotazy v několika informačních systémech PČR. Jako účel dotazu uvedl náhodně vybrané číslo jednacích, a získané informace následně předal telefonicky civilní osobě, která je potřebovala ke své podnikatelské činnosti, nebo v jednom případě i k blíže nezjištěným účelům, jednoduše, tato civilní osoba si takto pomáhala prověřovat své potencionální zákazníky.

Policista za to byl odsouzen²¹ k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 1 rok, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 3 let. Byl mu uložen též trest zákazu činnosti spočívající v zákazu práce v policejních sborech v ČR a obecní policii na 5 let.

Argument policisty, vyplývající z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 7 Tdo 516/2015, totiž že nejsou-li z neoprávněných lustrací získané informace způsobilé zajistit komukoliv, obviněnému nebo třetí osobě prospěch, nelze dospět k závěru o naplnění zákonných znaků zneužití pravomoci úřední osoby označil Nejvyšší soud v tomto případě za obecně správný, avšak v daném případě nepoužitelný, a to právě s odkazem, že byly užity tak, jak byly užity.

Zde je tedy na místě konstatování, že hranice pro posouzení toho, jaký způsob zneužití neoprávněně získaných údajů je skutečně společensky škodlivý, je tenká. Zjevně tím může být prověření potencionálních zákazníků soukromého subjektu. Také je zde na místě rozlišit, zda byly či nebyly naplněny znaky subjektivní stránky spáchaného trestného činu příslušníkem bezpečnostního sboru, což soudy obecně samozřejmě primárně posuzují, nicméně míra společenské škodlivosti, kterou trestní zákoník vyžaduje k posouzení takového jednání jako trestného činu, je dle názoru autora, v těchto případech pojmem mnohem širším. Nevztahuje se totiž pouze k jednání samotného příslušníka, ale také právě k tomu, co se děje s neoprávněně získanými informacemi dál. Za stávajícího právního stavu je právě spornost vztahu neoprávněně lustrujícího příslušníka s osudem takto získaných informací stěžejní.

²¹ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 6. 2018, sp. zn. 7 T 20/2018 ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze ze dne 5. 9. 2018, sp. zn. 9 To 244/2018. Archiv autora.

Poslední poměrně rozporná věc, judikovaná v tomto rozhodnutí Nejvyššího soudu je tvrzení, že pro posouzení naplnění znaků užitých skutkové podstaty pak postačí, jestliže obviněný zneužil svého oprávnění k přístupu k databázím v rozporu s právní normou za účelem obstarání výhody pro třetí osobu, bez toho, aby byla vyžadována vědomost o tom, jak konkrétně daná osoba tyto informace použije.

Pokud však nevíme, jak tato osoba neoprávněně získané informace zneužije, jak můžeme určit, že získala neoprávněně prospěch? Jak je zcela zřejmé z mnoha různých rozhodnutí soudů v této oblasti, pouhé předání neoprávněně získaných lustrací třetí civilní osobě nemusí obstát jako dostatečně škodlivý následek.

Charakteristika, metody, formy a prostředky výzkumného šetření

K získání poznání, zda jsou na místě změny, a to i v oblasti legislativní, hledal autor článku způsob, jak tuto svou myšlenku podpořit či vyvrátit. Empirické šetření bylo provedeno částečně formou dotazníku a na doplnění získaných informací a dat též prostřednictvím řízených rozhovorů. Jako hlavní skupina respondentů – odborníků byli zvoleni příslušníci GIBS. Jistě se nabízí otázka, zda by nebylo vhodné doplnit soubor respondentů i o odborníky jiné, např. z jiných bezpečnostních sborů atp. Osobně se domnívám, že problematika a způsob, jakým na ni nazírá disertační práce, ze které čerpá tento článek, vyžaduje určité specifické odborné zkušenosti, byť se jedná o výzkum zaměřený na subjektivní vnímání nastíněných problematik z hlediska obecných zkušeností, subjektivní názory jiných osob než příslušníků GIBS a státních zástupců dozorujících problematiku GIBS by oné požadované subjektivity přinesly až příliš. Domnívám se, že výsledky by mohly pak být do určité míry zkreslené. Pro případné úvahy a návrhy *de lege ferenda* je zvolený okruh respondentů objektivnějším základem než kdokoliv jiný.

V době zadání a rozeslání dotazníku²² bylo ve služebním poměru na úseku trestního řízení celkem **145 příslušníků** v přímém výkonu služby, tedy těch, kteří se přímo zabývají konkrétními kauzami v trestním řízení. Všem těmto byl rozeslán dotazník. Dotazník vyplnilo a odevzdalo **99 příslušníků (68,3 % z oslovených)**. Z tohoto počtu bylo v dané době **33 příslušníků zařazeno na úseku vyšetřování a 67 na úseku prověřování**.²³

GIBS má zřízeno 13 krajských oddělení, přičemž kraj Královéhradecký a Pardubický má společné jedno krajské pracoviště GIBS v Hradci Králové. Dále je u GIBS zřízeno Oddělení závažné trestné činnosti (OZTČ). Dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním vykonává nad trestními řízeními vedenými GIBS, mimo obou VSZ ve vymezených případech, obvykle příslušné krajské státní zastupitelství, případně jeho pobočka. V některých případech tento dozor vykonává jedno KSZ pro dva kraje. Na některých krajích vykonává tento dozor obvykle jeden, ale v některých případech i více státních zástupců. Z každého takového státního zastupitelství nebo pobočky byl osloven minimálně jeden státní zástupce, který tento

²² Druhá polovina roku 2022 a první pololetí roku 2023.

²³ GIBS však nemá uvedené pozice rozděleny tak striktně, jako tomu bývá v jiných policejních orgánech, (typicky PČR), na některých odděleních (menšina) jsou tyto pozice určitým způsobem hybridní a konkrétní příslušník koná tu část přípravného řízení, který je aktuálně příhodná danému konkrétnímu případu, jeho schopnostem, přednostem a zaměřením, případně koná jak prověřování, tak vyšetřování jednoho případu.

dozor nad prací GIBS v praxi vykonává se žádostí o vyplnění dotazníku, celkem bylo osloveno **20 státních zástupců (15 z KSZ a 5 z VSZ)**, přičemž dotazník vyplnilo a odevzdalo **všech 20 oslovených státních zástupců (100 %)**. Celkem bylo vyplněno a odevzdáno **120 dotazníků**.

Výzkumný problém

Jak je již zmíněno v předchozí části článku, GIBS v posledních letech zaznamenává páchání některých protiprávních jednání, která jsou, zejména soudy, posuzována značně rozdílně, a to i s ohledem na judikaturu ESLP či na judikaturu vnitrostátní. Je nutno položit si otázku, zda je to způsobeno nevhodnou či nedokonalou právní úpravou, subjektivním vnímáním daného protiprávního činu, kombinací obojího nebo dosud neznámým aspektem. Dále jak problém vnímají z hlediska rozdílného postavení příslušníci GIBS a státní zástupci, a to i z hlediska délky jejich praxe. Poslední otázkou pak zůstává motivace k páchání tohoto protiprávního jednání. Zevrubně se uvedeným zabývá teoretická část disertační práce autora, z níž byla v tomto článku využita menší část. Empirická část disertační práce, jež je především prezentována v tomto článku, by měla poukázat na celkové subjektivní vnímání problému a případné rozdíly v takovém vnímání v závislosti na postavení respondenta. Všechny respondenty lze považovat za špičkové odborníky ve svém oboru. Autor práce je v době jejího zpracování a průběhu empirického šetření vrchním radou – koordinátorem trestního řízení, služebně zařazený u GIBS. Ze své pozice měl možnost oslovit poměrně velké množství odborníků z řad příslušníků GIBS a státních zástupců. Podářilo se mu získat odpovědi od velké většiny oslovených respondentů, což významně zvyšuje vypovídací hodnotu získaných dat a výstupů z nich, avšak s ohledem na níže prezentovaná omezení.

Objekt výzkumu

Konkrétní trestné činy příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů, které se v minulosti skutečně udály a byly řešeny GIBS:

- **V oblasti tzv. „hate crime“, (zejména nenávistné projevy na internetu)**

Příslušník Policie ČR na svém facebookovém profilu sdílel články k tématu migrace z převážně muslimských zemí do Evropy a tyto články sám veřejně komentoval komentáři pod těmito články takto:

„Islám nemá nic společného s rasou, je jako rakovina, nevybírá si ani rasu, ani pohlaví“.

„Němci se nás teď snaží obohatit zavlčením naprosto nekompatibilní parazitické muslimské verbeže“.

„Neexistuje nic podlejšího, zákeřnějšího, veskrze odpudivého než muslimský Arab z blízkého východu či Afriky“.

„Fuck of Islam“.

GIBS kvalifikováno jako trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle ust. § 355 odst. 1 písm. b) odst. 2. písm. b) tr. zákoníku a trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod dle ust. § 356 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

- **V oblasti neoprávněných lustrací v neveřejných databázích a evidencích**

Příslušnice Policie ČR po dobu cca jednoho týdne prováděla služebně neodůvodněné lustrace konkrétních osob v uzavřených neveřejných databázích Policie ČR a Ministerstva vnitra pro svého známého, civilní osobu, kterému výstupy z takových lustrací předávala – GIBS kvalifikováno jako trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby dle ust. § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a trestný čin neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

- **V oblasti fyzického napadání osob omezených na osobní svobodě, uvězněných osob a jejich mučení**

Dva příslušníci Policie ČR v budově Policie ČR jednali se zadrženou, pouty spoutanou osobou tím způsobem, že po dobu několika hodin na něj vyvíjeli psychický nátlak pro to, aby se doznal ke spáchání trestných činů, které nespáchal, a to především formou výhrůžek vazbou, domovními prohlídkami u jeho blízkých, nadávkami stran jeho etnického původu (Rom), vulgárními výrazy směrem k jeho osobě, a nakonec i fyzickým napadením úderem otevřenou dlaní na obličej této osoby. Osoba se k požadovanému, ale jí nespáchanému jednání nakonec pod tímto nátlakem doznala – GIBS kvalifikováno jako trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle ust. § 149 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, přičemž se jednalo o druhou část, tedy „jiné nelidské a kruté zacházení“.

O jaké trestné činy se jedná je definováno přímo v dotazníku tak, aby v dotazníku samotném mohlo být jednoduše odpovězeno na otázku, která se k těmto okruhům vztahuje. Bylo samozřejmě zcela zřejmé, že se jedná o trestné činy spáchané příslušníky či zaměstnanci bezpečnostních sborů. V žádosti o vyplnění dotazníků i v dotazníku samotném bylo také zdůrazněno, že autor požaduje subjektivní osobní názory respondentů, ovlivněné pouze zkušenostmi a praxí, nikoliv stávající judikaturou.

Předmět výzkumu

Názory výběrového souboru expertů na správnost uvedených právních kvalifikací u uvedených konkrétních trestných činů a tedy zjištění, zda je na místě trestně právní postih, a nikoliv postih v rámci kázeňského řízení.

Cíle výzkumu

Posoudit míru potřeby definovat možné návrhy dalších postupů v podobě úvah de lege ferenda, případně kriminalistické praktické činnosti. Upozornit na názor poměrně velké skupiny expertů, jež pro situace, které nastíněné problémy řeší, obvykle oslovováni nebývají. Zároveň zjistit, jak definované osobní a osobnostní faktory a postavení ovlivnily odborný názor respondenta.

Výzkumné předpoklady

- **VP01:** Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „hate crime“ v trestně právní rovině.

- **VP02:** Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „neoprávněných lustrací“ v trestně právní rovině.
- **VP03:** Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“ v trestně právní rovině.

Výzkumné metody

Z empirických výzkumných metod jsem použil metodu expertního dotazování. Nad rámec uvedených skupin respondentů jsem získal doplňující názory a pohledy několik vysoce postavených odborníků:

- náměstek Vrchního státního zástupce,
- státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze,
- náměstkyně ředitele GIBS pro trestní řízení,
- vedoucí státní zástupce okresního státního zastupitelství,

a to formou řízeného rozhovoru. Pro položení výzkumných otázek respondentům jsem tyto rozdělil do 3 skupin:

- operativa,
- vyšetřování,
- státní zástupci.

Autor má za to, že je zde na místě i kvalitativní zaměření empirického šetření formou **řízeného rozhovoru**, tedy individuálního rozhovoru s vybranými experty.²⁴ bylo by škoda omezit se zde na zaměření pouze kvantitativní a přijít tak o vysoký právní a odborný rozhled těchto osob. Jejich zkušenosti v oblasti trestního práva a kriminalistiky bývají obecně na nejvyšší úrovni.

Naproti tomu kvantitativní zaměření otázek formou **dotazníku** autor zvolil u uvedených tří skupin odborníků, kterými jsou příslušníci GIBS (operativa a vyšetřování) a státní zástupci.

Z metod kriminalistické vědy autor využil specifické metody kriminalistické praktické činnosti, zejména zevšeobecnování poznatků bezpečnostní, vyšetřovací a soudní praxe.²⁵

Dotazníkové šetření – výzkumné otázky

Výzkumné otázky – dotazník – nominální proměnné

- Postavení respondenta:
operativce GIBS * vyšetřovatele GIBS * státní zástupce

²⁴ CEJP, Martin. *Kriminologický výzkum*. Praktická příručka. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 90-91. ISBN 978-80-7380-743-6.

²⁵ STRAUS, Jiří a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 46-49. ISBN 978-80-7380-367-4.

- Pohlaví:
muž * žena
- Praxe let na aktuální pozici: _____ (uvést přesně)²⁶

Výzkumné otázky – dotazník – ordinální proměnné

- Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?
rozhodně ano * spíše ano * spíše ne * rozhodně ne
- Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?
rozhodně ano * spíše ano * spíše ne * rozhodně ne
- Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?
rozhodně ano * spíše ano * spíše ne * rozhodně ne

Řízený rozhovor – položené otázky

Otázky pro řízený rozhovor

- a) Setkal jste se v praxi rozdílnou rozhodovací praxí soudů ve stejných, nebo velice podobných případech? Pokud ano, o jaký druh trestné činnosti se jednalo?
- b) Kolik jste řádově ve Vaší praxi zaznamenal případů, kde byl protiprávní čin v přípravném řízení kvalifikován jako trestný čin, ale soud jej ve svém rozhodnutí takto neposoudil (a například jej kvalifikoval jako přestupek, kázeňské provinění či jiný správní delikt)?
- c) Jaké jsou podle Vás důvody a příčiny rozdílného posuzování takových protiprávních (trestných) činů soudy? Může být příčinou nedostatečný právní rámec nebo nejednotný výklad stávajících ustanovení trestních předpisů? Jakou roli hraje subjektivní pohled osoby, která rozhoduje?
- d) Setkal jste se s nějakým neobvyklým odůvodněním soudu, na základě kterého neposoudil protiprávní jednání jako trestný čin, ačkoliv ten byl takto původně kvalifikován v přípravném řízení?
- e) U státních zástupců – v kolika procentech případů jste, při vašem nesouhlasu s takovým rozhodnutím soudu, uspěl s opravným prostředkem?
- f) Jaká je podle Vás motivace pachatelů z řad příslušníků či zaměstnanců bezpečnostních sborů k páčání trestné činnosti v oblasti „hate crime“, neoprávněných lustrací a mučení a jiného nelidského a krutého zacházení?

²⁶ Někteří příslušníci uvedli délku praxe na aktuální pozici delší, než je existence GIBS, to je dáno tím, že před tím působili na stejné pozici v organizacích, kterým je GIBS pokračovatelem (IPČR, IMV). Na výsledek empirického šetření nemá tato skutečnost žádný vliv, výsledky tím nejsou nijak zkresleny.

Interpretace výsledků výzkumného šetření

Data a výsledky empirického šetření byla zpracována formou analýzy dat ve spolupráci s Dr. Zdeňkem Kovaříkem, akademickým pracovníkem Policejní akademie ČR v Praze, přičemž níže uvedené texty jsou prezentovány s jeho laskavým svolením. Výstupy jsou vyjádřeny jednak slovně a jednak pomocí přehledných grafů a tabulek.

Výsledky výzkumného šetření a jejich hodnocení

Na úvod prezentace výsledků empirického šetření je nutno vysvětlit, proč mohou mít výsledky samotné, zejména pohledem dále zmíněných vzájemných vazeb poměrně malý věcně významný efekt. Relativně malý soubor respondentů je dán personální velikostí útvaru GIBS, přičemž naopak z dostupného výběrového souboru byly získány odpovědi od drtivé většiny osob. Malý výběrový soubor je tedy velmi relativní a důležité pro závěrečné návrhy této práce nejsou tedy pouze vzájemné vazby, ale i obsah odpovědí na otázky jako takový. Zde pak důležitou úlohu hraje především to, že ve 100 % respondentů se jedná o skutečné odborníky na dotazovanou problematiku, čímž, dle názoru autora, je zcela vyvážena skutečnost, že výsledky co do vzájemných vazeb a věcně významného efektu jsou spíše určité signály odhadu. Je také zřejmé, že zvolený soubor respondentů, resp. výstupy z takto provedeného empirického šetření není příliš s čím srovnávat, neboť obdobný bezpečnostní sbor na území ČR nepůsobí. Totéž lze pak vztáhnout i na oslovené státní zástupce, jež dozorují trestní řízení, vedená GIBS.

Dotazníkové šetření – základní přístup k analýze kategorizovaných dat

Dotazníkové šetření bylo provedeno formou vytvořeného zaklikávacího formuláře PDF, který na základě autorem dodaných vstupních dat a otázek vytvořil dr. Kovařík, externí akademický pracovník Policejní akademie ČR v Praze. Tomu byly také po provedení dotazníkového šetření tyto výsledky předány ke zpracování níže uvedených analýz a výstupů. Vstupní data a výstupy pak byly zpracovány a vytvořeny vědeckým programem SPSS, výpočet Cliffovo delta byl proveden programem VISTA 7.9.2.8.

Základní metodologické hledisko pro analýzu dat z nenáhodných výběrů

Výběrový soubor byl pořízen na základě dostupnosti. Z tohoto důvodu nelze závěry zobecňovat na základní soubor, budou mít platnost pouze pro daný výběrový soubor. Z uvedeného vyplývá, že statistická významnost (p -value²⁷) pozbývá v tomto případě svůj hlavní význam, lze podle ní pouze odhadovat dostatečnost rozsahu výběrového souboru.

Z předchozího bodu odstavce také vyplývá, že nelze pro ověřování vztahů mezi proměnnými použít statistické testování hypotéz, právě s ohledem na neexistenci náhodného výběru. Pro ověřování vztahů mezi proměnným bude tudíž využito pojmu

²⁷ Hladina významnosti (p -value) odráží nejen sílu vztahu (míru asociace), ale je v přísné návaznosti na velikost výběrového souboru. Někdy odráží i vliv jiných parametrů. Proto je v rámci náhodného výběru možné mít vztah mezi proměnnými, který vyjadřuje silnou asociaci, ale není statisticky významný. To proto, že rozsah je velmi malý. Na druhou stranu mohou existovat vztahy, které zobrazují extrémně slabou asociaci, ale jsou statisticky velmi významné.

„ověřování výzkumných předpokladů“ (tento pojem není omezen podmínkami induktivní statistiky).

Stanovení kritérií a ukazatelů pro ověřování výzkumných předpokladů u kategorizovaných proměnných

Jako základní kritérium pro ověřování výzkumných předpokladů u kategorizovaných proměnných lze zvolit věcnou významnost reálného rozdílu alespoň na úrovni 10 %²⁸ mezi adekvátními řádkovými relativními četnostmi v rámci porovnávaných uzlů u klasifikačních stromů (stejně řádky u koncových uzlů klasifikačního stromu, které mají největší heuristický význam), ale pouze za předpokladu, že adekvátní asymetrický koeficient asociace bude vykazovat akceptovatelnou věcně významnou úroveň.

Základní kritérium bude proto doplněno vhodnými pomocnými ukazateli, měřícími stupně asymetrické statistické asociace mezi kategorizovanými proměnnými.²⁹ K tomu jsou nejvhodnější ukazatele asociace, které jsou založeny na modelech proporcionální redukce chyby (PRE),³⁰

Tabulka měř PRE

Measure	Variable coding	Causal direction and comments
Goodman & Kruskal's tau (τ)	Both categorical	Asymmetric; indicates proportion of one variable correctly predicted by another.
Somers's d	Ordinal variables	Asymmetric; it is an asymmetric version of gamma.
Omega squared (ω^2)	Categorical IV and continuous DV	Asymmetric; it is an adjusted eta squared and is always smaller than eta squared or r -squared for the same data.

kteřé jsou přesné a uživatelsky srozumitelné.³¹ Jejich neúplný seznam orientovaný pouze na koeficienty zjišťující asymetrické vztahy je uveden v příložené tabulce.

Míry uvedené v tabulce podávají odpověď na otázku, o kolik může být lepší odhad jedné proměnné (závislé), jestliže jsou známy hodnoty jiné proměnné

²⁸ Dosavadní zkušenosti z analýzy dat ukazují, že zjištěný minimální 10% rozdíl v řádkových relativních četnostech je zpravidla doprovázen min. velikostí Cohenova indexu „w“ na úrovni $w \geq 0,10$.

²⁹ ŘEHÁK, Jan a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Praha: Academia 1986, s. 250–252.

³⁰ O mírách PRE obšírněji pojednávají autoři: VOGT, Paul W.; VOGT, Elaine R.; GARDNER, Dianne C.; HAEFFELE, Lynne M. *Selecting the Right Analyses for Your Data*. New York: The Guilford Press, 2014, s. 292. ISBN 78-1-4625-1602-5.

³¹ ŘEHÁK, Jan a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Praha: Academia 1986, s. 250–252.

(nezávislé). Jiný, více používaný způsob interpretace říká, kolik procent rozptylu v závislé proměnné vysvětluje³² vliv nezávislé proměnné. Odpověď je vždy vyjádřena jako proporce v rozsahu od nuly do jedné, či procento v rozsahu od 0 % do 100 %.

Důležité je si uvědomit:

- 1) zda jsou kódovány jako proměnné kategorizované (nominální, ordinální) nebo proměnné spojité (intervalové);
- 2) zda je závislost symetrická (obousměrná) nebo asymetrická (jednosměrná). Pouze u měř asymetrického typu rozlišujeme závisle proměnnou (na kterou je působeno) a nezávisle proměnnou (prediktor, která působí na závisle proměnnou).

Mezi míry PRE zjišťující asymetrickou (jednosměrnou) asociaci:

- 1) mezi **dvěma nominálními proměnnými** patří asymetrické Goodman-Kruskalovo tau, koeficient má přímou procentuální interpretaci;
- 2) mezi **nezávislou nominální** proměnnou a **závislou ordinální proměnnou** je používán asymetrický koeficient β (není obsažen v tabulce), jehož autorem je dvojice českých statistiků Jana Řeháka a Blanky Řehákové.³³ Jde o regresní koeficient, který vyjadřuje podíl vysvětleného „dovar“ (B) ve třídách nominální proměnné A (prediktor). Koeficient má obdobně jako Goodmanovo a Kruskalovo tau přímou procentuální interpretaci.
- 3) mezi **dvěma ordinálními proměnnými** patří asymetrický koeficient asociace Somersovo d (delta). Jde o regresní koeficient ordinální statistické závislosti. Somersovo delta vyjadřuje, z kolika % zlepšíme odhad znalosti rozložení odpovědí závislé ordinální proměnné poznáním rozložení odpovědí nezávislé ordinální proměnné.

Všechny tři uvedené případy analýzy patří mezi neparametrické analytické metody. Tudíž nevyžadují normální rozložení dat ani homogenitu rozptylu.

V některých případech analýzy kategorizovaných proměnných se ukazuje, že je obtížné určit, jaký typ statistického vztahu mezi kategorizovanými proměnnými vlastně existuje. Často se to stává u závislých ordinálních proměnných, kdy vlivem nezávislé nominální či ordinální proměnné, nedochází u závislé proměnné ke změně tvaru podmíněných rozložení nebo k posunutí na škále znaku.

De Vaus navrhuje poměrně jednoduchý postup, jak tento dominantní typ statistického vztahu odhalit.³⁴ Obecně platí, jestliže mezi ordinálními proměnnými je hodnota patřičného koeficientu nižší než hodnota koeficientu určeného pro nominální

³² Pojem „vysvětlení“ nutno chápat ve smyslu *redukce statistického rozptýlení dat*, nikoliv ve smyslu kauzální interpretace (která nemusí platit). Nebo jinak řečeno na poměru redukce variability jedné proměnné ve třídách druhé proměnné.

³³ ŘEHÁK, Jan a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Praha: Academia, 1986, s. 250. Je třeba upozornit, že výpočtem uvedeného koeficientu nedisponuje žádný dosažitelný statistický software. Dr. Kovařík je uživatelem utility, která byla speciálně na zakázku vytvořena nynější českou společností ACREA CR, spol. s r.o., pro systém SPSS (pozn. autora).

³⁴ De VAUS, David, A. *Surveys in Social Research*. Allen & Unwin. Crows Nest NSW 2065. Fifth Edition 2002, s. 260-262. ISBN 1 86508 611 8.

proměnné, (platí to i pro koeficient β), pak to pravděpodobně signalizuje nominální typ statistického vztahu, nikoliv typ ordinálního statistického vztahu.

Možnost procentuálního vyjádření asymetrického vztahu je u výše uvedených ukazatelů PRE, orientovaných na vysvětlení rozptylu, pro badatele velmi užitečným a srozumitelným postupem. V praktické analýze, při hledání skutečně akceptovatelných efektů se stále více dostává do popředí tzv. analýza věcné významnosti (effect of size). Poměrně srozumitelné vymezení věcné významnosti podává Petr Soukup:

„Věcná významnost výsledku znamená, že naměřený rozdíl či zjištěná souvislost je důležitá pro vědecké poznání či praktické účely. Na rozdíl od statistické významnosti, která zjišťuje, zda nalezený výsledek je zobecnitelný (tj. zda není způsobený náhodou ovlivňující výběr jednotek či experimentálních podmínek), nám věcná významnost sděluje, zda o výsledku má vůbec smysl hovořit a zda má praktické důsledky (vč. důsledků pro vědu samotnou).“

K tomu, abychom zjistili, zda je výsledek věcně významný, a pokud ano, pak nakolik, je třeba mít určité ukazatele, míry věcné významnosti.³⁵

Roger E. Kirk ve své monografii vymezil bodové odhady akceptovatelného věcně významného efektu vysvětlujícího rozptyl u míry PRE ω^2 následovně 0,01 – malý efekt; 0,059 – střední efekt; 0,138 – velký efekt).³⁶

Tabulka věcné významnosti ω^2

$\omega^2 = .010$ is a small association.
$\omega^2 = .059$ is a medium association.
$\omega^2 = .138$ or larger is a large association.

Svémi hodnotami 0,01 (malý efekt); 0,06 (střední efekt) a 0,14 (velký efekt) se nabízí určité srovnávací hranice i pro uvedené koeficienty asymetrické asociace PRE (Goodmanovo a Kruskalovo tau; koeficient β i Somersovo delta).

Je však třeba mít na paměti, že jde o míru parametrického testu ANOVA. Zřejmě adekvátnějším korektivem by pro posouzení akceptovatelného věcně významného vlivu koeficientu β mohl být neparametrický koeficient Cliffovo delta,³⁷ zjišťující věcně významný vliv dvou skupin respondentů na jednu ordinální proměnnou. Hranice věcně

³⁵ Viz: SOUKUP, Petr. Věcná významnost výsledků a její možnosti měření. *Data a výzkum – SDA Info*. 2013, roč. 7, č. 2, s. 127. ISSN 1802-8152.

³⁶ KIRK, Roger E. *Statistics: an Introduction*. Fift Edition. Belmont, CA: Thomson Wadsworth 2008. ISBN 978-0-534-56478-0. s 419. Koeficient ω^2 , jako ukazatel relativní věcné významnosti nezávislé na různých rozsazích výběrů (N), má také zásadní význam pro srovnávání výsledků z různých výzkumných studií. Tedy také tam, kde jde o syntézu řady výsledků z mnoha výzkumů, článků atp., v tzv. meta-analytických studiích. Tam není možné jen konstatovat statistickou významnost anebo nevýznamnost, nebo porovnávat hodnoty t-testů aj., právě pro neporovnatelnost různých výzkumů s různými rozsahy výběrů N.

³⁷ CLIFF, Norman. Dominance statistics: Ordinal analyses to answer ordinal questions. *Psychological Bulletin*. 1993, 114, p. 494-509.

významného vlivu Cliffova delta se pokusili vymezit Andras Varga a Harold D. Delaney.³⁸

Pro malý věcně významný efekt stanovili hranice 0,11 až 0,28; pro střední věcně významný efekt rozmezí 0,28 až 0,43 a pro velký věcně významný efekt pak hodnoty větší než 0,43. Poněkud přísnější hranice věcně významného efektu vymezili jiní autoři³⁹, jejichž hodnoty zobrazuje následující tabulka:

Cliff's Delta (δ)	Interpretation
$-1 \leq \delta < 0.147$	Negligible
$0.146 \leq \delta < 0.33$	Small
$0.33 \leq \delta < 0.474$	Medium
$0.474 \leq \delta \leq 1$	Large

Při analýze dat bude zřejmě adekvátnější použít přísnější hranice pro posouzení věcně významného efektu (malý efekt $\delta \leq 0,146$ až $0,33$; střední efekt $\delta \leq 0,33$ až $0,474$; velký efekt δ větší než $0,474$).

Nyní je třeba se zamyslet nad modelovou situací, v níž budou posuzovány akceptovatelné věcně významné efekty. Při posuzování vlivu pozice respondentů na zjišťované aspekty manažerské kompetence je zřejmé, že jde pouze o jeden konkrétní aspekt v celém mnohorozměrném sociálním poli. I když se vezme v úvahu, že délka praxe respondentů na pozici je pouze jedním z mnoha působících faktorů, jeho důležitost nelze podceňovat.

Vliv pracovní pozice

Výzkumný předpoklad 1:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přílehlavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

³⁸ VARGHA, Andras and Harold D. DELANEY. A Critique and Improvement of the CL Common Language Effect Size Statistics of McGraw and Wong. 2000. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*. 25(2), p. 101–132.

³⁹ ROMANO, Jeanine; KROMREY, Jeffrey D.; CORAGGIO, Jesse & Jeff SKOWRONEK. (2006). *Appropriate statistics for ordinal level data: Should we really be using t-test and Cohen's d for evaluating group differences on the NSSE and other surveys?* Paper presented at the annual meeting of the Florida Association of Institutional Research, Feb. 1-3, 2006, Cocoa Beach, Florida. Last retrieved January 2, 2012 from www.florida-air.org/romano06.pdf

Výzkumný předpoklad 2:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přílehavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

Výzkumný předpoklad 3:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přílehavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

Postup při analýze dat a výpočtu vymezených koeficientů

S ohledem na uživatelsky a vizuálně vhodnou analytickou metodu analýzy závislostí mezi vybranými kategorizovanými proměnnými s uvedením absolutních a relativních četností byl použit program IBM SPSS Statistics V26, konkrétně jeho modul pro vytvoření klasifikačního stromu prostřednictvím algoritmu CHAID. S ohledem na to, že hodnota statistiky chí-kvadrát s jedním stupněm volnosti nepřípadá do úvahy, nebude uváděn symetrický Cohenův koeficient věcné významnosti w .

Pro výpočet asymetrického koeficientu β byla použita nadstandardní utilita naprogramovaná pro software SPSS V13. Výpočet asymetrického koeficientu pro nominální proměnné Goodman-Kruskal tau a asymetrického koeficientu pro ordinální proměnné Somersovo delta byl uskutečněn s využitím IBM SPSS V26.0.

Postup ověřování výzkumných předpokladů při analýze dat

Pro analýzu závislostí mezi vybranými kategorizovanými proměnnými je vhodné použít systém SPSS, konkrétně jeho součást tzv. klasifikační strom a u něj algoritmus CHAID (Chi-square Automatic Interaction Detection), pro jeho schopnost v případě potřeby sdružovat vedle sebe stojící kategorie u daných proměnných a vytvářet tak spojené, redukované proměnné na bázi homogenity.

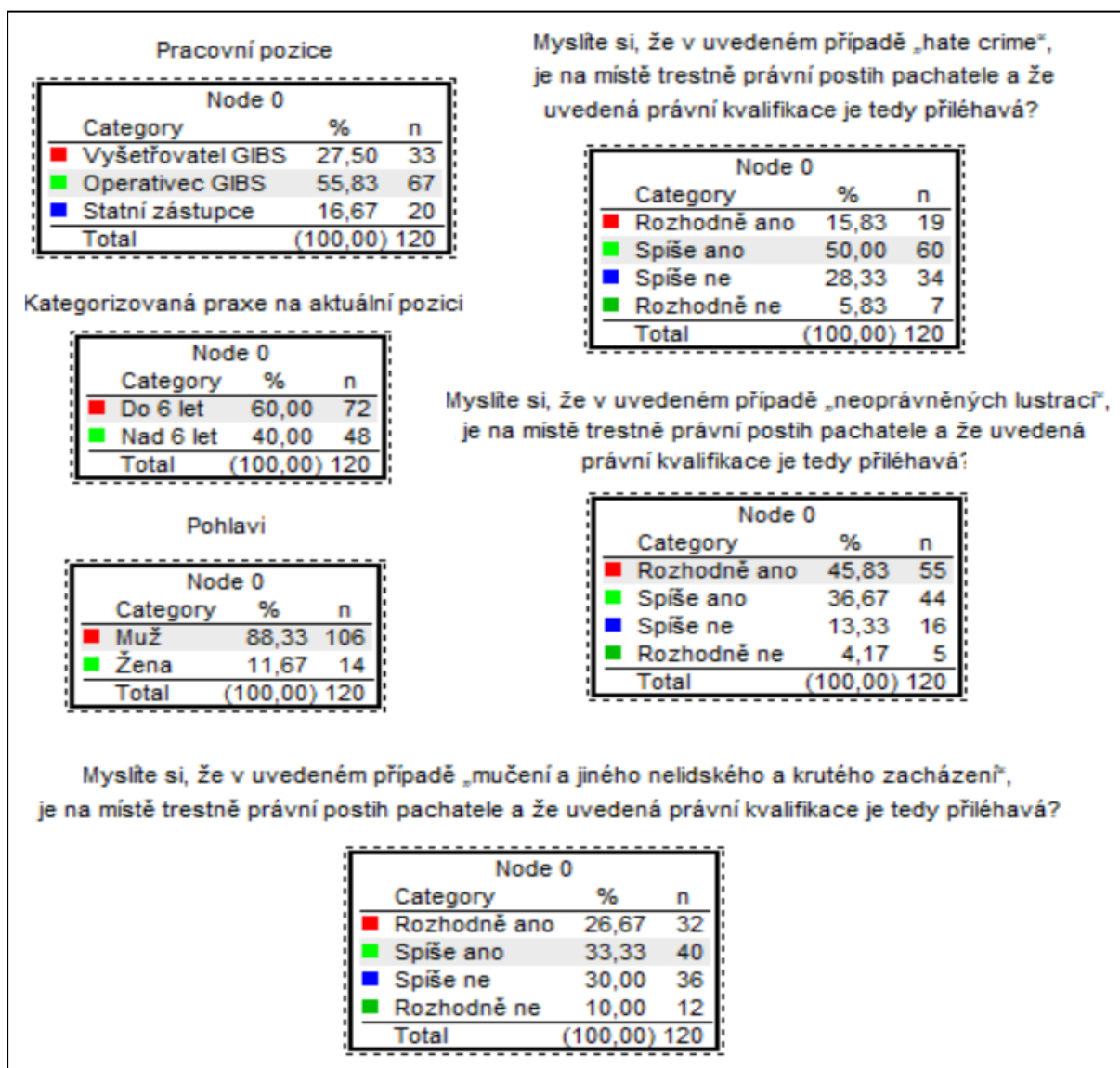
Kritériem větvení klasifikačního stromu je u tohoto algoritmu v případě **závislých nominálních proměnných** Pearsonův chí-kvadrát test (neparametrický test, proměnná nemusí mít normální rozložení). Je třeba zdůraznit, že tento chí-kvadrát test musí splňovat některé důležité předpoklady. Jde o předpoklad, že alespoň 80 % buněk kontingenční tabulky bude mít očekávanou četnost větší než 5, tedy nejvíce 20 % teoretických četností může být menší než 5. Žádná teoretická četnost nesmí být menší než 1. Tento předpoklad souvisí s asymptotickými vlastnostmi statistiky X^2 a je to tedy stejně důležitý předpoklad jako například předpoklad normality pozorovaných hodnot v případě skupiny t -testů. Je zřejmé, že pokud tyto předpoklady nebudou dodrženy, můžeme očekávat značné problémy v praktické analýze dat. Nedostatečné

zastoupení některých pozorovaných četností v buňkách kontingenční tabulky negativně ovlivní zjištěné výsledky.

V případě **závislých ordinálních proměnných** není pro větvení klasifikačního stromu použit Pearsonův chí-kvadrát test, ale test pomocí poměru věrohodností (likelihood ratio). Testová statistika Q_{LR} má asymptoticky chí-kvadrát rozdělení pravděpodobnosti s jedním stupněm volnosti.

Pro výpočet koeficientů asociace Goodmanovo a Kruskalovo tau, koeficientu Beta a koeficientu Somersovo delta lze taktéž použít systém SPSS.

Absolutní a relativní četnosti

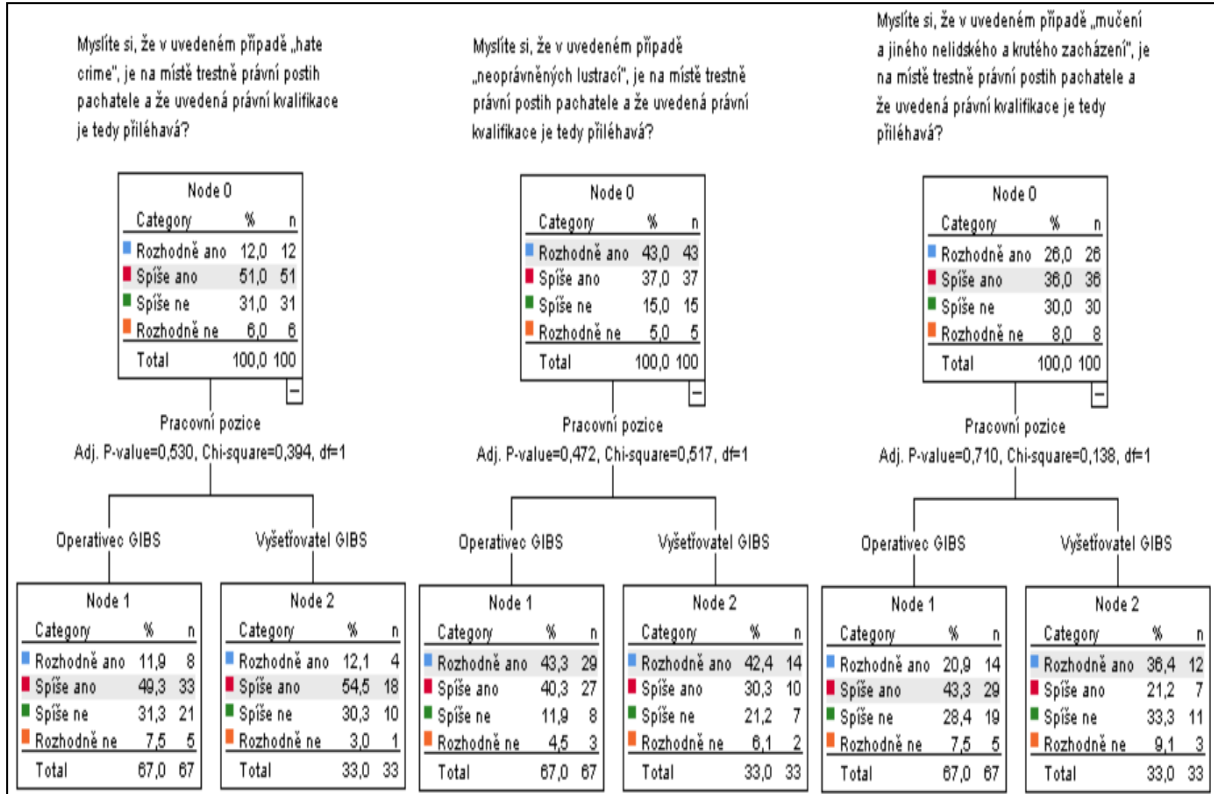

Vliv pracovní pozice (Operativce GIBS – Vyšetřovatel GIBS) na odpovědi

- 1) Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?
- 2) Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?

3) Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá?

(n = 100)

P01 – Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 1,98. Chí-kvadrát = 0,854; df = 3; p = 0,837; koeficient β = 0,003; GK tau = 0,002; Cliffovo delta = 0,062.

Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné nebyl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P02 – Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 1,65. Chí-kvadrát = 1,979; df = 3; p = 0,577; koeficient β = 0,006; GK tau = 0,006; Cliffovo delta = - 0,066.

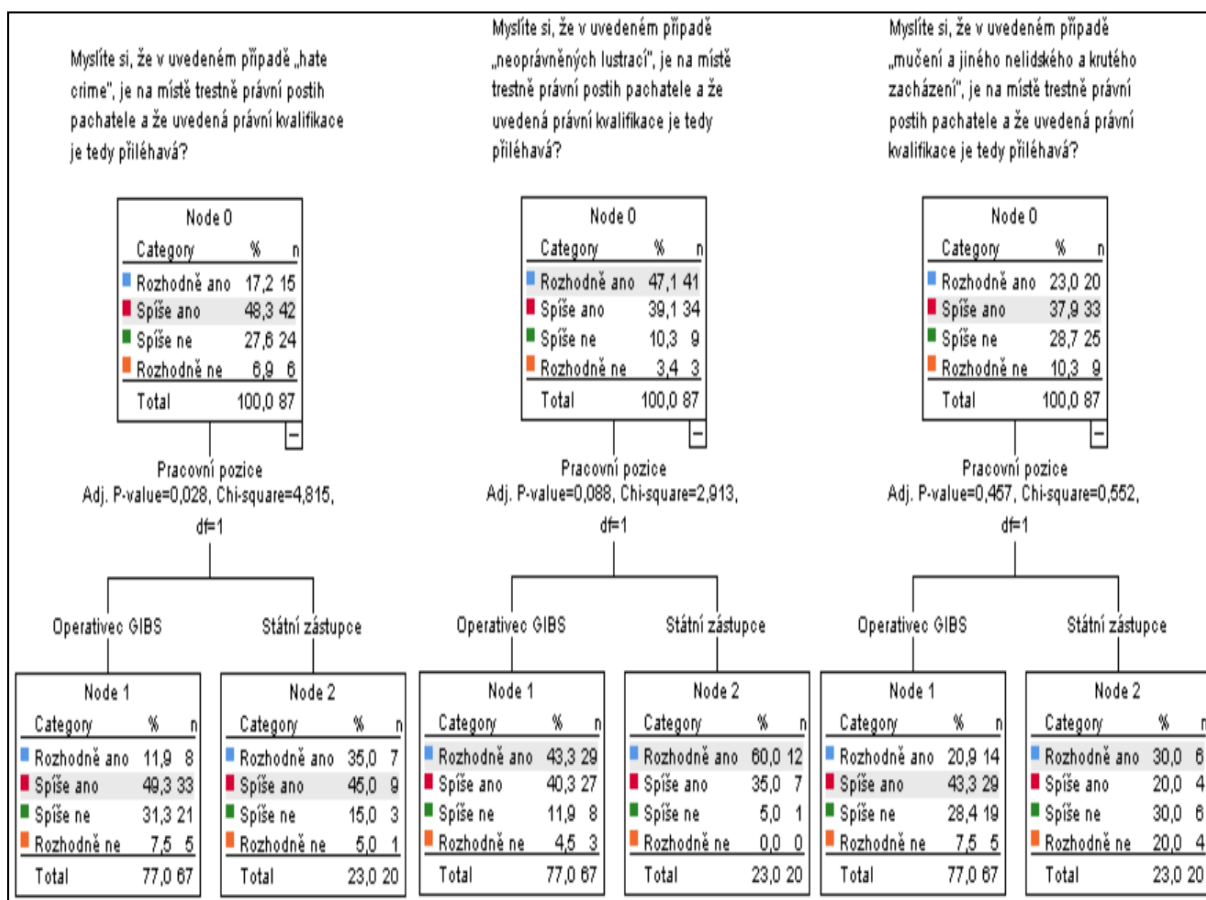
Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné nebyl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P03 – Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příslušná? (závislá ordinální proměnná).

1 buňka (12,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 2,64. χ^2 -kvadrát = 5,282; $df = 3$; $p = 0,152$; koeficient $\beta = 0,013$; GK tau = 0,024; Cliffovo delta = 0,046.

U dané závislé proměnné nebyl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

Vliv pracovní pozice (Operativce GIBS – Státní zástupce) na odpovědi (n = 87)

P01 – Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příslušná? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 1,38. χ^2 -kvadrát = 6,435; $df = 3$; $p = 0,092$; koeficient $\beta = 0,036$; GK tau = 0,022; Cliffovo delta = 0,302.

Výrazné porušení předpokladů pro χ^2 -kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné byl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P02 – Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,69. Chí-kvadrát = 2,637; df = 3; p = 0,451; koeficient β = 0,019; GK tau = 0,011; Cliffovo delta = 0,207.

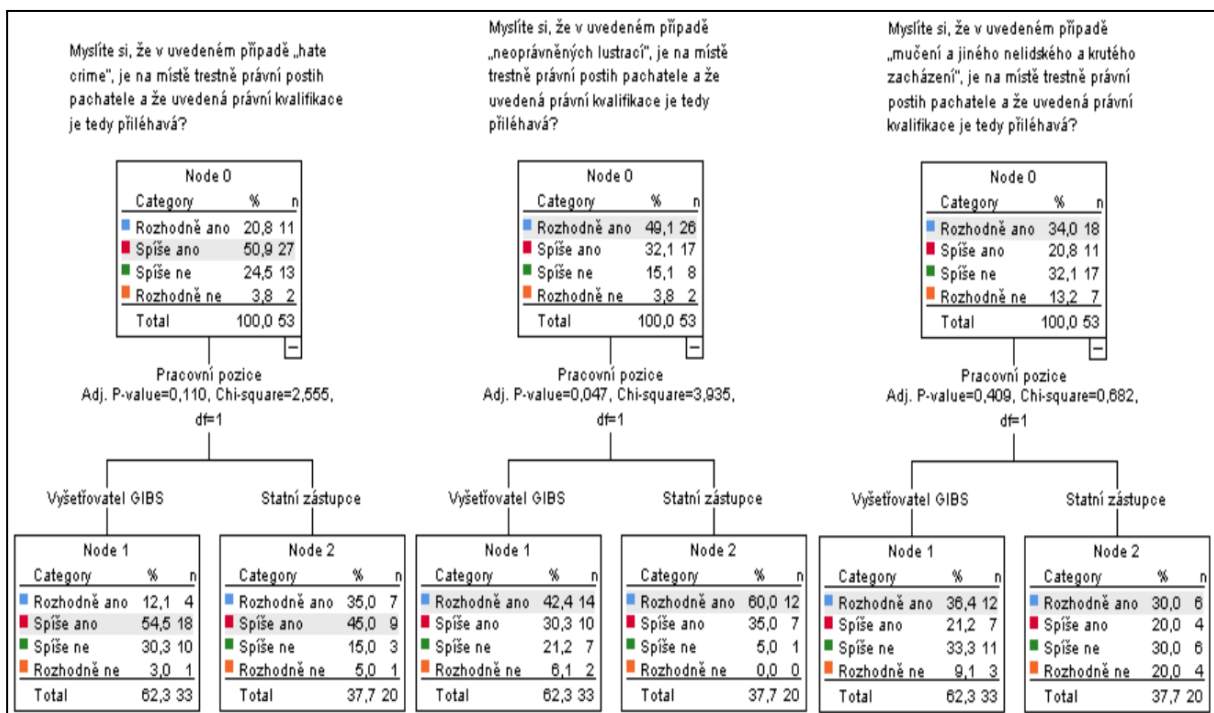
Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné byl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P03 – Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

2 buňky (25 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 2,07. Chí-kvadrát = 5,111; df = 3; p = 0,164; koeficient β = 0,015; GK tau = 0,020; Cliffovo delta = - 0,088.

Porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné nebyl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

Vliv pracovní pozice (Vyšetřovatel GIBS – Státní zástupce) na odpovědi (n = 53)

P01 – Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

4 buňky (50 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,75. Chí-kvadrát = 4,680; df = 3; p = 0,197; koeficient β = 0,041; GK tau = 0,032; Cliffovo delta = 0,259.

Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné byl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P02 – Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příleňavá? (závislá ordinální proměnná).

4 buňky (50 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,75. Chí-kvadrát = 4,250; df = 3; p = 0,236; koeficient β = 0,045; GK tau = 0,023; Cliffovo delta = 0,259.

Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné byl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

P03 – Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příleňavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 2,64. Chí-kvadrát = 1,323; df = 3; p = 0,724; koeficient β = 0,009; GK tau = 0,006; Cliffovo delta = - 0,124.

Výrazné porušení předpokladů pro chí-kvadrát test (test nezávislosti). U dané závislé proměnné nebyl zjištěn akceptovatelný věcně významný vliv proměnné nezávislé.

Závěr – vliv pracovní pozice

Výzkumný předpoklad 1:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příleňavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

Výzkumný předpoklad 2:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příleňavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

Výzkumný předpoklad 3:

VP₀: Při odpovědi na otázku: Myslíte si, že v uvedeném případě „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy příleňavá? – nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv (koeficient $\beta \geq 0,01$; (Goodmanovo a Kruskalovo tau $\beta \geq 0,01$) nebo Cliffovo delta $\geq 0,147$ pracovní pozice respondentů výběrového souboru.

- A) Ve vlivu pracovní pozice (**GIBS operativce – GIBS vyšetřovatel (n = 100)**) na všechny tři otázky nebyla zjištěna evidence, která by uvedený výzkumný předpoklad umožnila zamítnout. Ve všech třech případech nebyl zjištěn věcně významný vliv pracovní pozice (GIBS operativce – GIBS vyšetřovatel).
- B) Ve vlivu pracovní pozice (**GIBS operativce – státní zástupce (n = 87)**) na všechny tři otázky byla zjištěna evidence, která uvedený výzkumný předpoklad umožnila zamítnout **v případě první a druhé položené otázky na úrovni malého věcně významného efektu**. V případě třetí otázky nebyla zjištěna evidence, umožňující výzkumný předpoklad zamítnout.

P01 – Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 1,38. χ^2 -kvadrát = 6,435; $df = 3$; $p = 0,092$; **koeficient $\beta = 0,036$; GK tau = 0,022; Cliffovo delta = 0,302.**

P02 – Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

3 buňky (37,5 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,69. χ^2 -kvadrát = 2,637; $df = 3$; $p = 0,451$; **koeficient $\beta = 0,019$; GK tau = 0,011; Cliffovo delta = 0,207.**

- C) Ve vlivu pracovní pozice (**GIBS vyšetřovatel – státní zástupce (n = 53)**) na všechny tři otázky byla zjištěna evidence, která uvedený výzkumný předpoklad umožnila zamítnout **v případě první a druhé položené otázky na úrovni malého věcně významného efektu**. V případě třetí otázky nebyla zjištěna evidence, umožňující výzkumný předpoklad zamítnout.

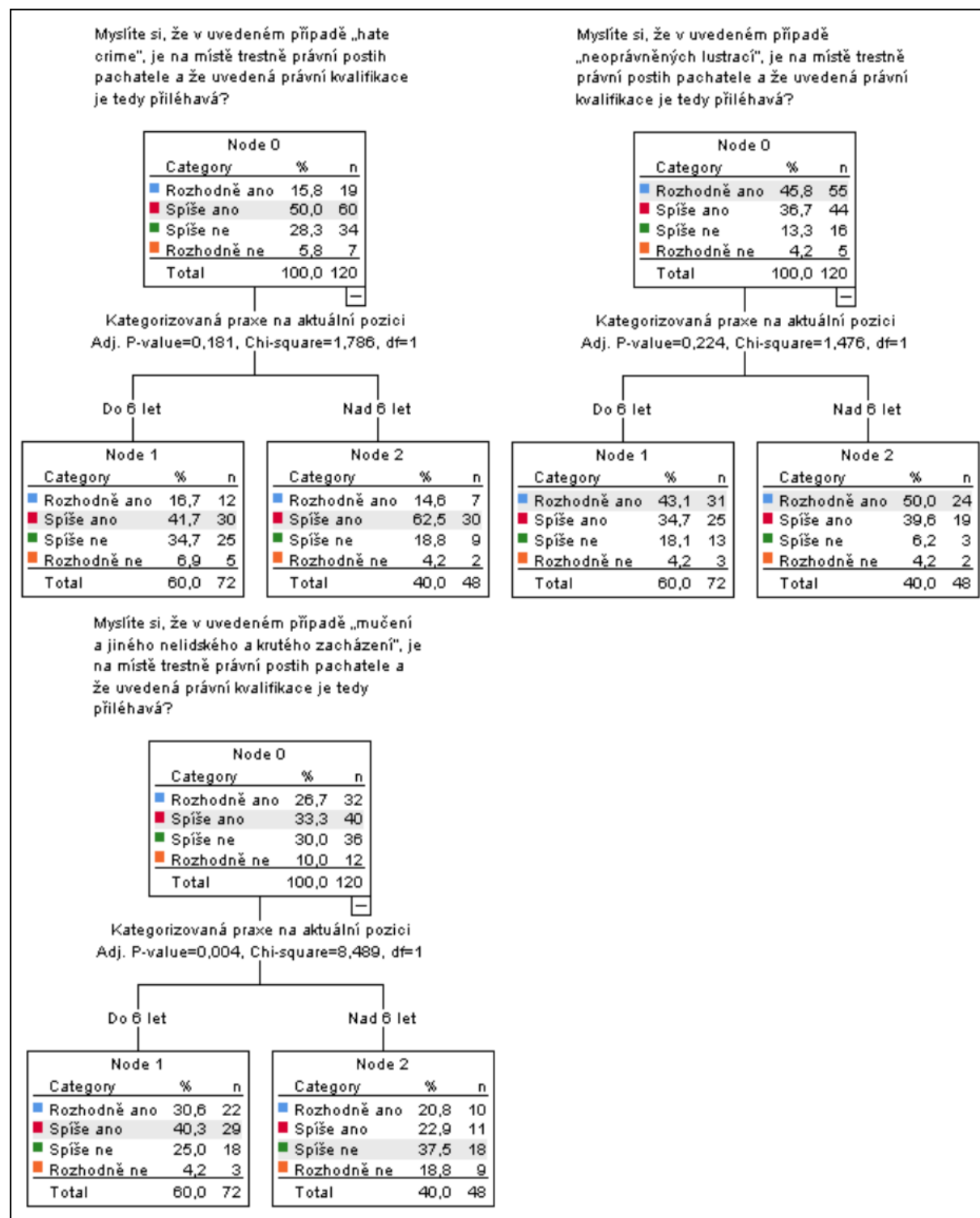
P01 – Myslíte si, že v uvedeném případě „hate crime“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

4 buňky (50 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,75. χ^2 -kvadrát = 4,680; $df = 3$; $p = 0,197$; **koeficient $\beta = 0,041$; GK tau = 0,032; Cliffovo delta = 0,259.**

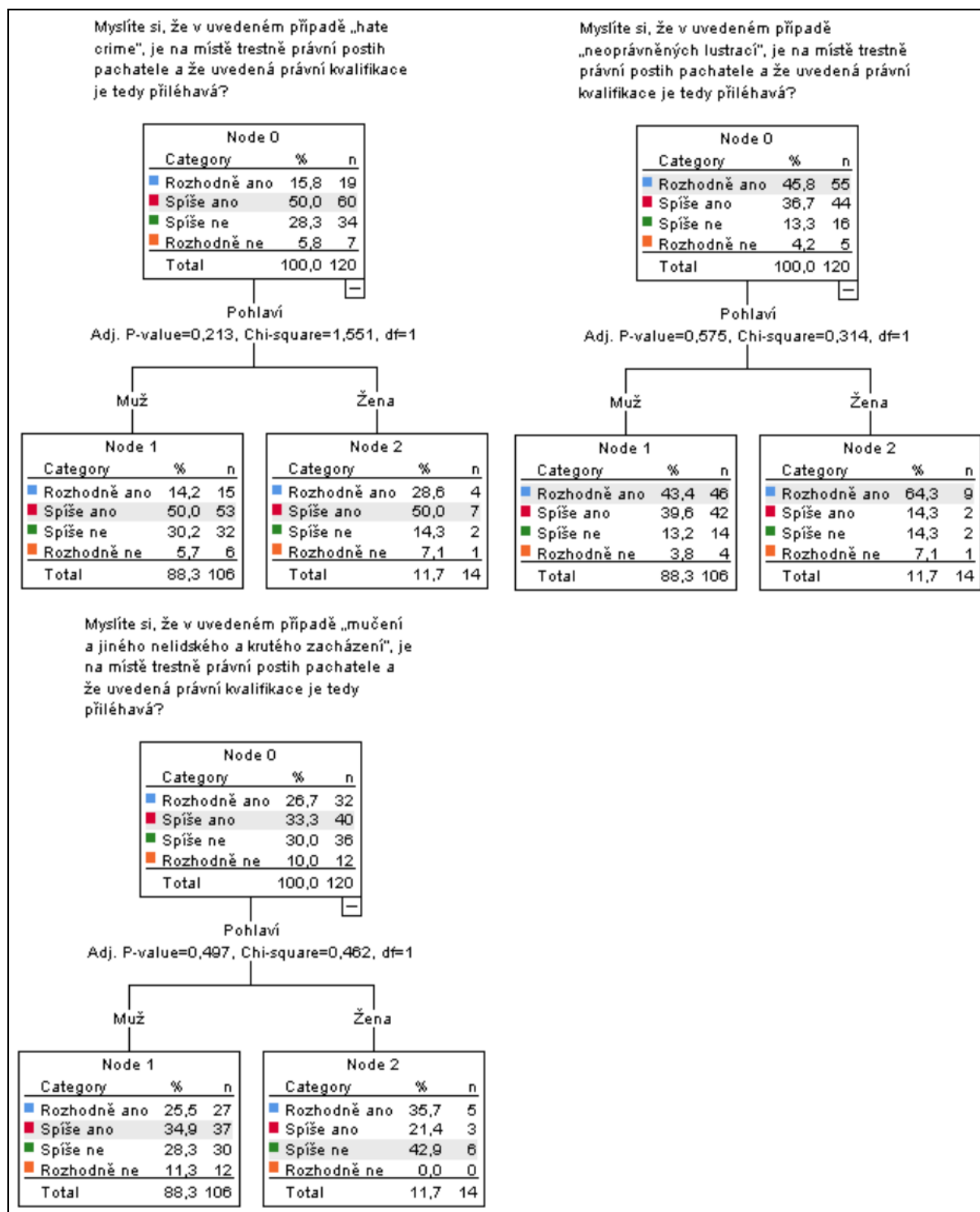
P02 – Myslíte si, že v uvedeném případě „neoprávněných lustrací“, je na místě trestně právní postih pachatele a že uvedená právní kvalifikace je tedy přiléhavá? (závislá ordinální proměnná).

4 buňky (50 %) očekávaných četností menší než 5. Minimum očekávaných četností je 0,75. χ^2 -kvadrát = 4,250; $df = 3$; $p = 0,236$; **koeficient $\beta = 0,045$; GK tau = 0,023; Cliffovo delta = 0,259.**

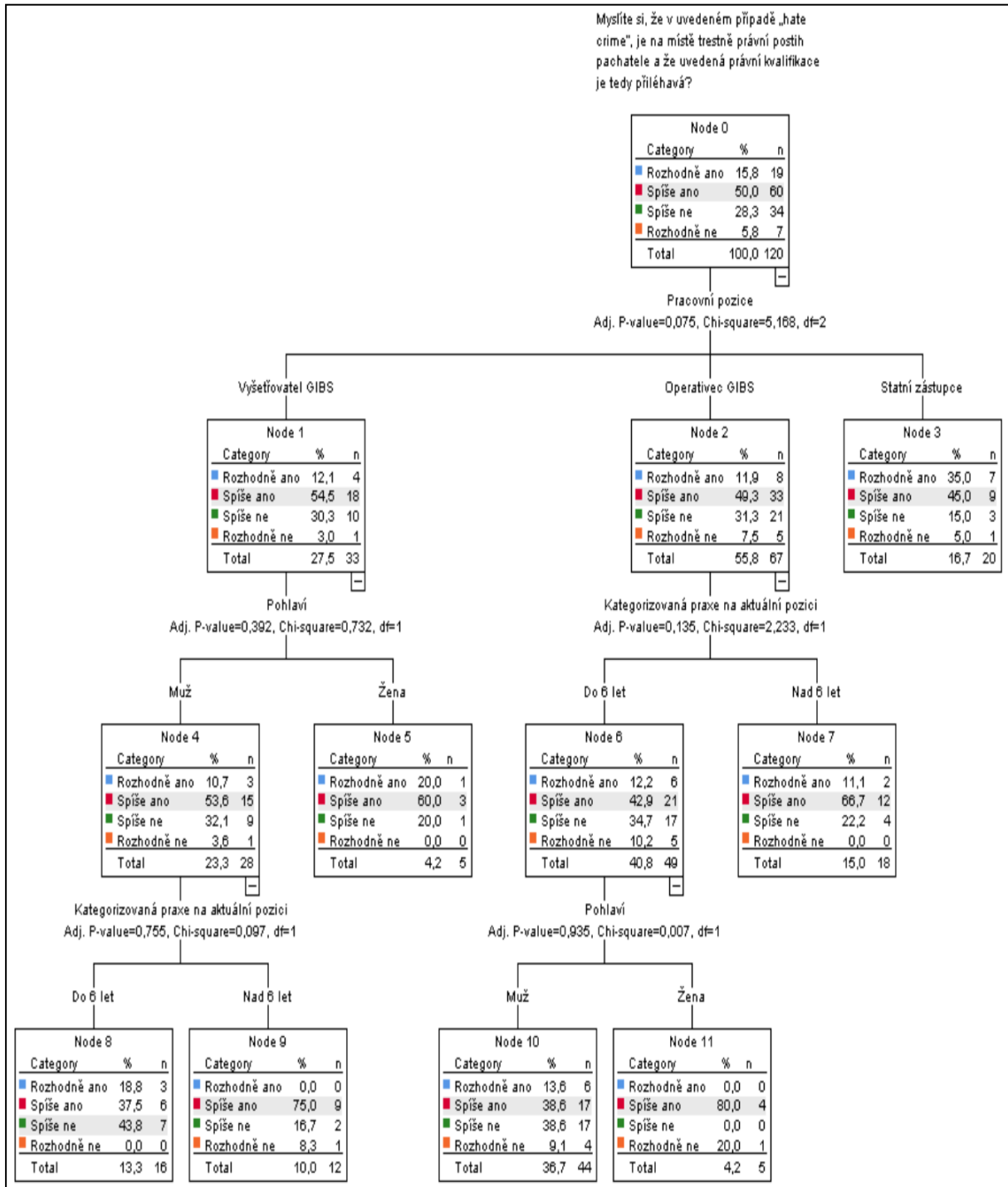
Vliv kategorizované praxe

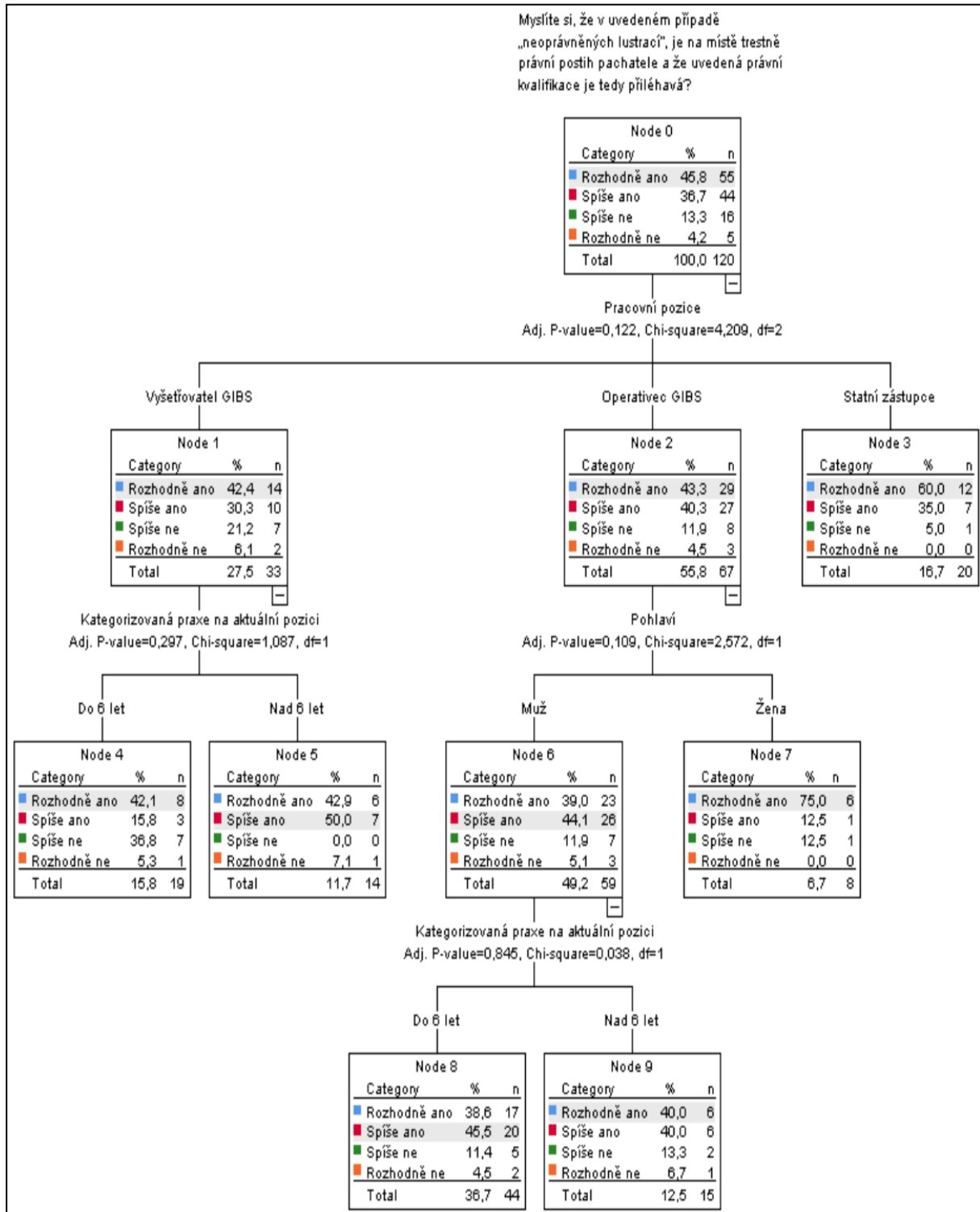
Vliv pohlaví

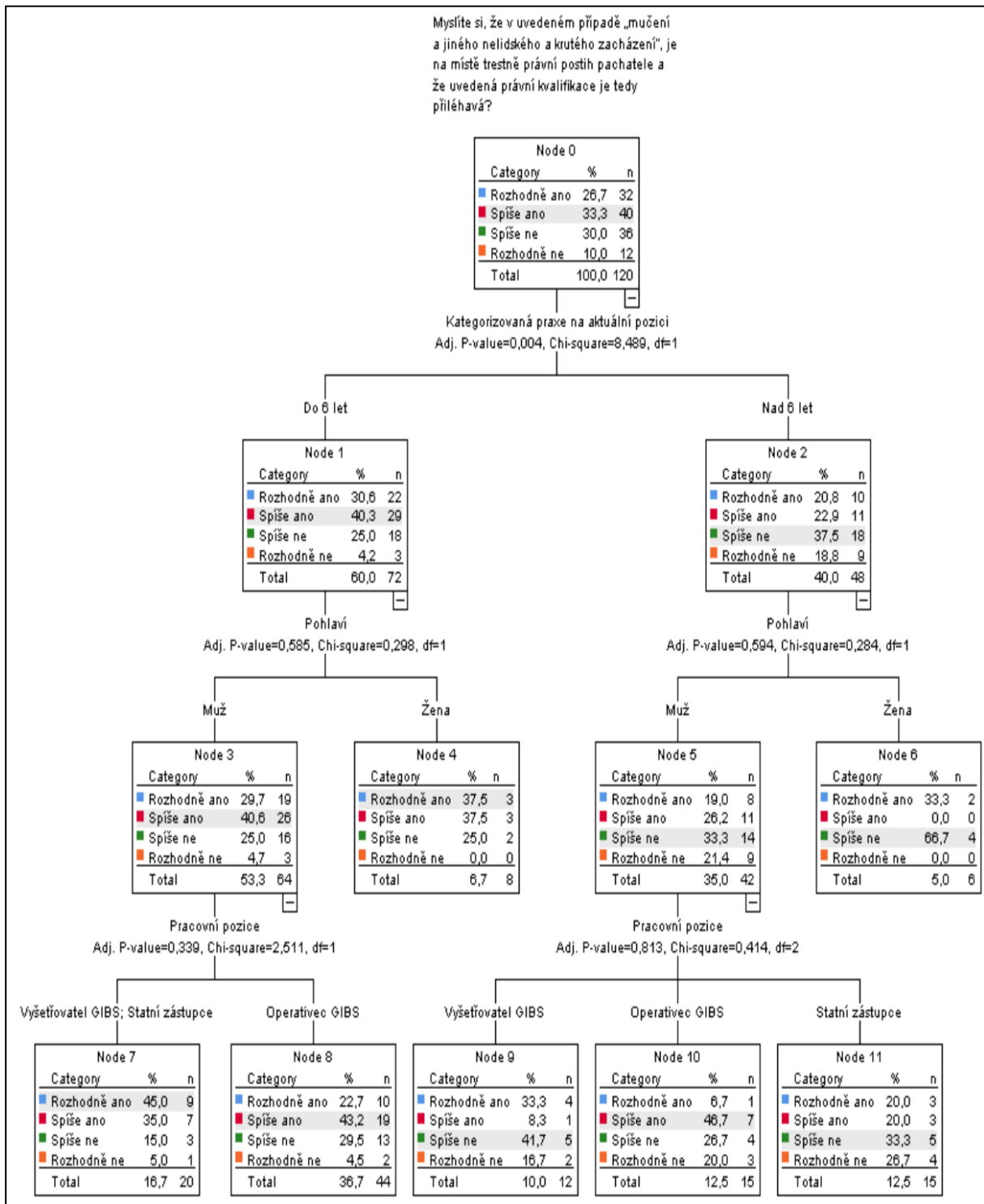
Vliv všech nezávislých proměnných (první otázka)

Vliv všech nezávislých proměnných (druhá otázka)

Vliv všech nezávislých proměnných (třetí otázka)

Prezentace dalších zajímavých výsledků dotazníkového šetření

I když z představené analýzy dat vyplynulo, že de facto všechny ukazatele jsou věcně nevýznamné, takže jsou nepoužitelné pro jednoznačnou argumentaci vzájemných závislostí, z dotazníkového šetření vyplynuly důležité skutečnosti, které lze přehledněji vyjádřit nikoliv ve vzájemných vazbách jednotlivých pracovních pozic, odsloužených let nebo pohlaví, ale zjednodušeně, v procentuálním vyjádření konkrétních názorů, což je koneckonců i smyslem celého empirického šetření.

Konkrétně tedy ze získaných údajů vyplývá, že v dotazovaném případě zločinu z nenávisti, bylo 65,8 % respondentů pro (ať už rozhodně nebo spíše) zachování uvedené právní kvalifikace trestného činu. Ještě konkrétněji to bylo 66,6 % vyšetřovatelů, 61,2 % operativce a dokonce 80 % státních zástupců.

Pokud jde o prezentovaný případ, související z neoprávněnými lustracemi, je pozitivní názor ještě výraznější. Celkově je vyjádřen 82,5 %. Konkrétně u vyšetřovatelů je to 72,4 %, u operativce 83,6 % a státních zástupců dokonce 95 %, což bylo i pro autora této práce poměrně překvapivé číslo. Uvedené pak jednoznačně podporuje potřebu legislativní změny, nastíněnou autorem v další části práce.

Poslední zkoumanou kategorií je případ, který souvisí s mučením zadržené osoby. Podle pozitivních odpovědí k přiléhavosti právní kvalifikace nejméně jednoznačný. Zde pozitivní názor vyjádřilo celkově 60 % respondentů. Konkrétně pak u vyšetřovatelů 57,6 %, u operativců 64,2 % a u státních zástupců 50 %.

Zajímavé je též zmínit, že jednoznačně opačných názorů (tedy odpověď „rozhodně ne“) bylo u jednotlivých otázek i jednotlivých pracovních či služebních kategorií v naprosté většině případů do 5 % respondentů, ale spíše ještě výrazně méně.

Pokud jde o původně položené výzkumné předpoklady, zjištěné výsledky umožnily tyto v některých případech zamítnout, avšak na úrovni malého věcně významného efektu. Většinou však nebyla zjištěna evidence, umožňující daný výzkumný předpoklad zamítnout. Pro výzkumnou část jsou tedy zajímavější výsledky spíše v tom, jaká je celková struktura odpovědí všech respondentů, případně jak odpovídaly jednotlivé skupiny dle jejich služebního a pracovního zařazení. To vyplývá z výše prezentovaných tabulek.

Řízené rozhovory

Tak, jak byla hlavní část empirického šetření zaměřena na poznatky a názory odborníků, jež mají k dotazovaným problémům velmi blízko a jejichž názory by se obecně měli brát velmi silně v potaz, je dle názoru autora vhodné doplnit výše uvedené též názory fundovaných odborníků na trestní právo, trestní řízení formou řízených rozhovorů. Jedná se o osobnosti z prostředí orgánů činných v trestním řízení, justice a dalších úřadů, které mají v nastíněných oblastech bohaté zkušenosti, jsou obecně v dané komunitě velmi respektováni a vzhledem k tomu, že se ve většině nejedná o osoby přímo se podílející na přípravných řízeních trestních proti speciálním subjektům z řad příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů, mohou být jejich názory na zkoumanou problematiku velmi cenné, neboť jejich zkušenosti spočívají také ve zcela odlišných oblastech. Přínosem je také dozajista jejich určitý profesní a profesionální nadhled nad danou problematikou, neboť se jedná zejména o top

manažery ve svých profesních zařazeních. Zajímavá je také forma, jakou každý jednotlivec na položené otázky odpovídal, někdo poskytl souvislý monolog, do kterého zahrnul odpovědi na všechny položené otázky, někdo striktně a poměrně stručně odpovídal na jednotlivé otázky. Profesní postavení respondentů je uvedeno v době pořízení rozhovorů.⁴⁰

JUDr. Vladimír Pazourek, státní zástupce, Městské státní zastupitelství v Praze

Oslovený státní zástupce nejprve zdůraznil, že není specialista na trestnou činnost speciálních subjektů a poté uvedl, že se ve své praxi opakovaně setkal s rozdílnou rozhodovací praxí soudů. Uvedené je možné považovat v právním státě zanežádoucí jev z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti práva. Z lidského hlediska a s přihlédnutím k fungování lidské psychiky se však jedná o stav prediktabilní, neboť soudce i v rámci výkonu své funkce zůstává pořád člověkem a není výplodem umělé inteligence ve smyslu, že by rozhodoval jako stroj.

Zamezit a předejít nejednotnosti rozhodování soudů lze několika způsoby. Předně je to právní osvěta a zveřejňování soudních rozhodnutí, čímž se do povědomí širší veřejnosti dostávají určité vzorce a schémata rozhodovací praxe soudů, byť z logiky věci oproštěné o specifické znaky trestní věci, o níž bude rozhodováno v budoucnu. Dále je to striktní dodržování principů a idejí trestního řízení zavazujících rozhodovací soudní praxi, zejména se jedná o princip bezprostřednosti a ústnosti při provádění jednotlivých důkazů a vedení řízení veřejně, tak aby reálně existovala veřejná kontrola soudního rozhodování a nebylo možno hovořit o tzv. kabinetní justici. V konečném důsledku pak k odstranění nejednotnosti a překvapivosti rozhodování soudů přispívá, respektive by mu měl zamezit, vícestupňový systém soudního rozhodování. Jedná se o určitou pojistku právní jistoty a předvídatelnosti práva pro jednotlivé jeho subjekty. Nalézací řízení není a ani nemůže být v právním státě poslední, a tedy konečnou instancí, která rozhoduje o právech a povinnostech, resp. o vině a trestu, ale na ní navazují další vyšší soudní stupně, které by měly v obecné i konkrétní rovině garantovat kompetentní a odpovědné přezkoumání rozhodnutí vydaného nalézacím soudem a posouzení jeho zákonnosti. S ohledem na uvedené je pak logické, že tyto vyšší soudní instance mají rovněž za úkol rozhodnutí nižších soudů sjednocovat, když jejich rozhodnutí jsou pak v daném konkrétním případě pro nižší soud závazné a v jiných obdobných případech pak mají pro další soudy funkci doporučující, a to nejen ve smyslu upozornění na rozhodovací praxi odvolacího soudu. Nejvyšší soud pak za tímto účelem dokonce vydává Sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek (viz patřičně ustanovená zákona o soudech a soudcích), která je hojně vyhledávaná dalšími orgány činnými v trestním řízení při jejich aplikační činnosti. Uvedené tak jednotlivě i ve svém souhrnu přispívá k zamezení libovůle orgánů činných v trestním řízení a zároveň k řádnému uplatňování práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Aplikace tohoto práva totiž sama o sobě negarantuje úspěch v řízení a nezaručuje právo na rozhodnutí, jež odpovídá představám obviněného, ale je jím pouze zajišťováno právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatní všechny zásady soudního rozhodování podle zákona v souladu s ústavními principy.

⁴⁰ Řízené rozhovory proběhly mezi 1. 7. 2023 a 30. 9. 2023. Pozn. autora.

Vzhledem na shora uvedené je tak třeba předpokládat možné rozdíly v rozhodovací praxi soudů především u případů: v nichž se objeví nová forma jednání, tedy nový a dosud neřešený či zřídka řešený modus operandi, z nichž je patrný mediální potenciál, kterých se dopustí OČTŘ při výkonu svých oprávnění (např. soudci, státní zástupci či příslušníci a zaměstnanci bezpečnostních sborů v oblasti „hate crime“, neoprávněných lustrací, drogové trestné činnosti a mučení a jiného nelidského a krutého zacházení). Jedná se však i o případy typově obdobné, kde kritérium pro jejich právní posouzení spočívá v hodnocení některého jejich typového znaku skutkové podstaty, zejména pak subjektivní stránky (typicky násilná, majetková a mravnostní trestná činnost). V takových trestních věcech je žádoucí, aby o věci rozhodovaly i soudy vyšších stupňů (v rámci opravných prostředků), neboť tyto by měly objektivizovat pohled na danou věc v důsledku své nesporné erudice, náhledu a díky větší koncentraci takových či obdobných případů (případová empirie). Tím zároveň jak bylo shora uvedeno, dochází ke sjednocení obecné rozhodovací praxe nižších soudů u typově obdobných trestních věcí a zároveň bude zamezeno do jisté míry „kreativnímu a právně nepředvídatelnému“ přístupu jednotlivých soudců a senátů rozhodujících v nalézacím řízení. Zde je pak důležitá a neopominutelná role státních zástupců, kteří ze zákona mohou řízení ve 2. stupni iniciovat svým podáním opravného prostředku do kteréhokoliv výroku prvotního rozhodnutí. Odvolací soudy tak na základě včasného podání opravného prostředku musí z hlediska zákonnosti při svém rozhodování posoudit, zda soudy 1. instance v dané věci řádně zjistily skutkový stav bez důvodných pochybností, a to v rozsahu potřebném pro rozhodnutí. V pravomoci obecných soudů je totiž oprávnění stanovit si potřebný rozsah dokazování a zároveň je zcela na jejich úvaze, jak vyhodnotí jednotlivé důkazy a jakými důkazními prostředky budou objasňovat určitou okolnost, která je pro zjištění skutkového stavu významná. Soudy si tedy stanovují potřebný rozsah dokazování tak, aby zabránily provádění zjevně nadbytečných důkazů, a aby zabránily průtahům v řízení, což však v některých případech může vést k opominutí důležitého důkazu, či k jeho provedení ne zcela zákonným procesním postupem. Zároveň odvolací soudy musí posoudit, zda nalézací soudy řádně a pečlivě provedené důkazy hodnotily a jejich užití z důvodu přezkoumatelnosti a dodržení práva na obhajobu odůvodnily přihlížejíce ke všem skutečnostem, které v průběhu řízení zjistily jak jednotlivě, tak i v jejich vzájemných souvislostech a v souladu s pravidly formální logiky, tj. zda postupovaly v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů.

Hranici mezi trestným činem a přestupkem, správním deliktem či kárným proviněním tvoří míra škodlivosti, tvořící materiální korektiv v rámci formálního pojetí trestného činu. Obecně je možné činit závěry o nedostatečné společenské škodlivosti činu jen zcela výjimečně, když z určitých závažných důvodů není vhodné uplatňovat trestní represi. V takovém mimořádném případě totiž konkrétní čin z hlediska závažnosti neodpovídá ani těm nejlehčím, běžně se vyskytujícím trestným činům příslušné právní kvalifikace. Míru společenské škodlivosti je třeba vždy vyvozovat zejména z povahy a rozsahu zásahu pachatele do chráněných zájmů.

Sama existence jiné právní normy, umožňující nápravu závadného stavu způsobeného pachatelem, ještě nezakládá nutnost postupu jen podle této normy bez možnosti aplikace trestně právních institutů. Základní funkcí trestního práva je totiž ochrana společnosti před kriminalitou, a to především prostřednictvím postihu trestných činů. Byl-li spáchán trestný čin, jehož skutková podstata byla beze zbytku ve

všech znacích naplněna, nemůže stát rezignovat na svou roli při ochraně oprávněných zájmů (fyzických a právnických osob) poukazem na primární existenci institutů občanského, správního, obchodního práva či jiných právních odvětví.

Na základě hlediska škodlivosti leckdy dochází k nejednotnému náhledu jednotlivých orgánů činných v trestním řízení na konkrétní skutek, který je předmětem jejich zájmu a na právní kvalifikaci, pod níž lze takové jednání podřadit. Tento nesouladný náhled na věc je v mnoha případech dán množstvím informací a důkazů dostupných v reálném čase, ale i subjektivním vztahem každého jednotlivého orgánu k trestnímu řízení. Logicky se tento přístup projevuje nejvíce u policejního orgánu, který tzv. s případem žije od samého počátku. Na jeho přístupu se v největší možné míře může projevit subjektivní podbarvení, resp. subjektivně ovlivněné vnímání jednotlivých okolností případu. Tomu by měl zabránit správný výběr, zkušenosti a vzdělání policejního orgánu a dále aktivní procesní přístup státního zástupce v rámci výkonu dozoru nad dodržováním zákonnosti v přípravném řízení, kterým by měl subjektivní a tendenční přístup policejního orgánu korigovat, na základě realizace svých oprávnění, zejména prostřednictvím svých pokynů k průběhu vyšetřování a včasným vydáváním rozhodnutí jak v prvním, tak druhém stupni. Subjektivní přístup by se měl nejméně projevovat v řízení před soudy, neboť tento orgán musí vystupovat v roli nezávislého třetího s plným uplatněním všech zásad trestního řízení.

Tedy lze obecně uzavřít, že pakliže dojde k názorové nejednotnosti mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení vztahujícím se k výsledku řízení, nejedná se o nedostatečný právní rámec či jeho nejednotný výklad, ale o aplikační nesoulad platných právních norem, skutkových zjištění a hodnocení důkazů, který je možné napravit podáním oprávněného prostředku v zákonné lhůtě, jejichž úspěšnost nelze z hlediska statistiky objektivně posoudit, neboť soudy druhé instance nejsou nadány pouze kasačními oprávněními.

Mgr. Zdeněk Štěpánek, náměstek vrchní státní zástupkyně, Vrchní státní zastupitelství v Praze

a) Rozdílná rozhodovací praxe je bohužel poměrně rozšířeným jevem v českém trestním soudnictví. Nejčastěji se projevuje v otázkách trestání na úrovni okresních (obvodních) soudů, kdy tresty za stejnou trestnou činnost mohou být rozdílné podle toho, který konkrétní soud trestní věc rozhoduje. Některé soudy podle mého názoru dosud nedostatečně využívají možnosti ukládat peněžitě tresty v případech, kde by jejich uložení připadalo v úvahu. Přestože se v posledních letech v tomto směru praxe zlepšila a peněžitých trestů je ukládáno více než v minulosti, stále existuje prostor pro jejich větší využití. Např. za trestnou činnost v dopravě lze od některých soudů odejít s podmíněným trestem odnětí svobody a trestem zákazu činnosti, od jiných pak i s trestem peněžitým.

Pokud jde o rozdílnou rozhodovací praxi soudů při posuzování právní kvalifikace žalovaného jednání, i k tomu občas dochází, nicméně se domnívám, že nejde ani tak o rozdíl mezi jednotlivými soudy, ale spíše o náhled konkrétních soudců na danou problematiku. Od toho pak máme Nejvyšší soud, aby rozdílnou praxi v rozhodování různých soudů sjednotil. Osobně jsem se s tímto problémem setkal např. v případech „vyvádění finančních prostředků ze společnosti“, když obdobné případy byly některými soudy právně kvalifikovány jako trestný čin

zpronevěry podle § 206 tr. zákoníku, jinými pak pouze jako trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 tr. zákoníku.

- b) Byly to pouze nízké jednotky případů. Z mého působení na okresním státním zastupitelství si vzpomínám na dva až tři případy výtržnictví, které soud pro nízkou společenskou nebezpečnost (skutky byly spáchány ještě za účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb.) postoupil k projednání přestupku. Zde u Vrchního státního zastupitelství v Praze jsem zaznamenal rovněž dva případy, kdy soud postoupil ke kázeňskému projednání jednání příslušníků bezpečnostních sborů, kteří neoprávněně lustrovali osoby v policejních databázích.
- c) Nedomnívám se, že by příčinou rozdílného posuzování těchto jednání byl nedostatečný právní rámec. Každý případ je třeba posuzovat individuálně, přičemž právní normy musí být koncipovány tak, aby dopadaly na určitou množinu obdobných jednání. Příčinou je podle mého názoru kombinace nejednotného právního výkladu a subjektivního hodnocení případu konkrétním soudcem. Ostatně stávající trestní zákoník, který je jinak postaven na formálním pojetí trestného činu, obsahuje v § 12 odst. 2 materiální korektiv v podobě společenské škodlivosti trestných činů. Tuto společenskou škodlivost může v hraničních případech vnímat jinak konkrétní státní zástupce a jinak konkrétní soudce. K tomu, aby se tak dělo co nejméně, přispívá judikatorním výkladem trestních norem včetně výkladu pojmu společenské škodlivosti Nejvyšší soud a Ústavní soud.
- d) Vzpomínám si na případ, kdy okresní soud posoudil jako přestupek fyzické napadení hosta na vesnické zábavě, kterému útočník způsobil poměrně závažné zranění oka. Věc byla kvalifikována jako výtržnictví a prosté ublížení na zdraví (s ohledem na zranění oka byla zvažována i kvalifikace těžké újmy na zdraví, které se domáhal poškozený, ale od níž bylo s ohledem na znalecký posudek z oboru zdravotnictví upuštěno). Pamatuji si, že mě zarazilo odůvodnění soudu, který v tomto zranění nespatořoval ani prostou újmu na zdraví. S opravným prostředkem jsem v tomto případě uspěl.
- e) S ohledem na to, že jsem se ve svých dozorovaných věcech setkal s těmito případy pouze ojediněle, nemohu přesně říci, v kolika procentech případů jsem uspěl s opravným prostředkem. Odhaduji však, že to bylo cca dvou třetinách až třech čtvrtinách těchto případů. Případy, které vykazovaly pouze znaky přestupků, jsem se snažil tímto způsobem, tedy postoupením k projednání přestupku, vyřídit již v přípravném řízení.
- f) Domnívám se, že v případě hate crime je motivace u těchto osob stejná jako u ostatních pachatelů této trestné činnosti, tzn. pravděpodobně skrytý rasismus, nesnášenlivost vůči některým sociálním či etnickým skupinám apod. Za touto nesnášenlivostí může potom stát tendence podléhat konspiračním teoriím a strach z některých etnických skupin, který se pak projevuje právě ve formě hate speech a hate crime.

Pokud jde o neoprávněné lustrace, zde může jít o zistný motiv v kombinaci se snahou nějakým způsobem pomoci svým známým či příbuzným. Může jít také o pocit určité důležitosti mezi osobami, pro něž příslušník neoprávněné lustrace provádí, snahu ukázat jim, že je schopen pro ně lustrace opatřit apod.

U trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení to může být pocit nadřazenosti těchto pachatelů nad poškozenými, snaha ukázat jim, „kdo je tady

pánem“. Pachatelé mohou být také frustrováni z chování poškozeného, které může být až kverulativní, mohou být motivováni snahou za každou cenu dostat z něho přiznání či jimi požadovanou výpověď. Může se jednat o pachatele, kteří mají k násilnému jednání sklony, byť takové osoby by měly být eliminovány již ve výběrovém řízení k bezpečnostním sborům.

V každém případě, ať už jde o jakoukoliv úmyslnou trestnou činnost, jejímž pachatelem je příslušník bezpečnostního sboru, svědčí to o nevyzrálosti této osoby, která by neměla být součástí těchto bezpečnostních sborů.

Mgr. Petr Šereda, náměstek vrchního státního zástupce, Vrchní státní zastupitelství v Olomouci

- a) Ano, Vrchní státní zastupitelství v Olomouci je činné v trestních věcech, v nichž jsou obžaloby podávány u soudů na celém území Moravy, je proto možné konstatovat, že se občas vyskytuje rozdílná rozhodovací praxe, jak mezi oběma krajskými soudy, tak mezi okresními soudy, ale také mezi jednotlivými soudci v rámci jednoho soudu. Sjednocující role vyšších soudních instancí je tedy velmi důležitá. Rozdílná rozhodovací praxe není výjimečná u všech druhů trestné činnosti.
- b) Vrchní státní zastupitelství je věcně příslušné k výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení ve věcech spadajících do působnosti GIBS pouze výjimečně (§ 15 odst. 1 písm. d/ jednacího řádu státního zastupitelství). Takových věcí jsou pouze jednotky za rok, přičemž tyto případy jsou dosti unikátní a je obtížné jakkoli zobecňovat. Nicméně lze potvrdit, že se občas stává, že věc, v níž byla podána obžaloba, je soudem kvalifikována jako mírnější protiprávní delikt. To se týká zejména trestných činů, u nichž není objektivním způsobem stanovena dolní hranice trestnosti (např. vyšší způsobené škody), tedy např. v případech tr. činu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 tr. zák. či neoprávněného přístupu k počítačovému systému a neoprávněnému zásahu do počítačového systému nebo nosiče informací podle § 230 odst. či 2 tr. zák. apod.
- c) Jak bylo uvedeno, jedná se o trestní věci s neurčitě stanovenou dolní hranicí trestnosti, tedy u tr. činů, u nichž není objektivní kritérium jako např. hranice škody nikoli nepatrné apod. V těchto případech pak hraje důležitou roli subjektivní názor soudce, ale rovněž v mnoha případech neznalost specifik práce u Policie ČR či jiných bezpečnostních sborů a z toho plynoucí neschopnost posouzení následků posuzovaného jednání na chod dotčeného bezpečnostního sboru.
- d) Ne, spíše jde o posouzení závažnosti následků jednání.
- e) Nedokáži zcela objektivně posoudit, vzhledem k tomu, že se jedná o jednotky případů, ale myslím, že mohu konstatovat, že opravné prostředky většinou vedou ke korekci rozhodnutí.
- f) Z uvedených druhů trestné činnosti se mohou vyjádřit pouze k neoprávněným lustracím, které se v agendě vrchních státních zastupitelství vyskytují. Tato trestná činnost je páchána buď ze zjištěných důvodů, tedy za úplatky ať už v podobě plateb za jednotlivé lustrace či ve formě pravidelných „měsíčních, paušálních“ plateb za hlídání osoby apod., anebo je páchána z důvodů přátelských vazeb (vesměs

u méně závažných případů, kdy jde o lustrace vozidel či osob při provádění nákupů nebo navazování obchodních vztahů apod.).

plk. JUDr. Pavlína Foglar Marušincová, MPA, náměstkyně ředitele, GIBS

- a) S rozdílnou rozhodovací praxí soudů jsem se setkala opakovaně. Pokud se zaměřím na své současné pracovní zařazení u GIBS a na trestnou činnost příslušníků bezpečnostních sborů, tak toto se projevilo zejména v případech tzv. úniků citlivých informací od příslušníků bezpečnostních sborů např. lustrace z neveřejných evidencí, které jsou dále zneužity či také oblast použití nepřiměřeného násilí v rámci výkonu pravomocí příslušníků bezpečnostních sborů.
- b) Mohu pouze odhadovat, že za moji pětiletou praxi u GIBS to může být řádově více než deset takovýchto soudních rozhodnutí. U některých těchto případů však dozorový státní zástupce uspěl s opravným prostředkem a v závěrečném rozhodnutí byl již čin posouzen jako trestný či některé z těchto případů nebyly doposud pravomocně rozhodnuty.
- c) Domnívám se, že právní rámec těchto trestných činů je v základu dobrý i když zde rozhodně vidím minimálně prostor na odbornou debatu nad některými částmi, která by mohla vést k možnému upřesnění. Nejednotný výklad zde u některých trestných činů bude hrát také část své role, ale dle mého názoru tu nejpodstatnější část, zde samozřejmě hraje individuální pohled samotného soudce. Stěžejní je zde také to, zda a jak pečlivě jsou před soudem provedeny všechny důkazy, jak jsou následně hodnoceny nejen samostatně ale v celém kontextu důkazního řetězce. Významné je také posouzení věrohodnosti jednotlivých osob, zejména pokud může jít o tvrzení proti tvrzení, kdy na jedné straně mohou stát např. obžalovaní příslušníci vězeňské služby a na straně druhé odsouzené vězněné osoby.
- d) Setkala jsem se hned s několika takovými formami neobvyklých rozhodnutí, kdy ale většinu z nich se podařilo na základě úspěšného odvolání dozorového státního zástupce a následnému rozhodnutí soudu druhého stupně zvrátit a poté i odstranit chyby v rozhodnutích soudů prvního stupně.
- e) Bez odpovědi – nejedná se o státního zástupce (*pozn. autora*).
- f) Motivace může být různá, a to případ od případu. U „hate crime“ se asi nejobtížněji zjišťuje, jelikož pracovník bezpečnostního sboru takovouto motivaci nepřizná a ani ji většinou nejde zadokumentovat v rámci jiné činnosti, jelikož se neúčastní veřejných protestů či oficiálně nepatří ke skupinám osob, které jsou známé nenávistí k určité skupině obyvatel. Jejich nenávist však může být jako u jiných osob motivována různými předsudky, ale třeba i nějakou předchozí špatnou zkušeností s osobou či osobami, které patří k určité menšině, se kterými se setkal v osobním životě nebo v rámci své pracovní činnosti.

Motivace v oblasti neoprávněných lustrací je dle mého názoru ve většině případů finanční, i když jsou nám známy i případy, kdy se jednalo o tzv. protislužbu například kamarádovi či bývalému kolegovi. Výjimečně jsme se setkali i s případy, kdy motivací byla například pomsta či cílem zneužití zjištěných informací mohlo být je použít vůči jiné osobě například v jiném řízení.

U mučení a jiného nelidského zacházení těmto trestným činům ve většině případů předchází např. nevhodné jednání osoby, ať již ve formě slovního útoku či neuposlechnutí nějakého pokynu atd.

Státní zástupce okresního státního zastupitelství

Považoval jsem za zajímavé, co do očekávaných zjištění, oslovit též jednoho státního zástupce úrovně okresního státního zastupitelství, neboť ti se s problematikou trestných činů speciálních subjektů, jež jsou hlavním předmětem článku, de facto nesetkávají, přesto mohou mít obecnou zkušenost s nastíněnými problémy, jež autor zachytil do položených otázek. Tento státní zástupce odpověděl, že i kdyby se měl vyjádřit v obecné rovině, tak otázky jsou položeny tak, že na ně není schopen odpovědět, buď proto, že si na dotazované věci nepamatuje tak, aby mohl odpovědět (např. na rozdílnou rozhodovací praxi soudů jsme narazili všichni, ale není schopen si vzpomenout v jakých věcech, překvalifikace z trestného činu na přešůpek je docela běžná, počet případů není schopen odhadnout, příčiny rozdílného posuzování vůbec nelze zobecnit a musel by k tomu mít ty spisy, které netuší jak by hledal, jak by je zadal do systému a hlavně do rejstříků na svých předchozích pracovištích nemá přístup. Na žádné neobvyklé odůvodnění soudu si nepamatuje, že by jej nějak soudcovská úvaha překvapila, údaje k opravným prostředkům bez znalosti spisu vůbec netuší, statistiku úspěšnosti nevedou a motivace mu není známa, ani ji nezoumají), nebo by k opatření odpovědí na některé otázky, i z části, bylo třeba i několik hodin vyhledávání, a to ještě bez návaznosti na trestnou činnost policistů. Otázky byly pro něj nezodpověditelné i v obecné rovině a ve vztahu k trestné činnosti policistů a zaměstnanců policie je to pro něj úplně mimo.

Jak vidno z odpovědí jiných respondentů, na položené otázky lze odpovědět celkem zajímavě, a to i v obecné rovině. Podotýkám, že v případě osloveného okresního státního zástupce se jednalo o velmi zkušeného vedoucího státního zástupce, u nějž by bylo s podivem, že by si nepamatoval ze své praxe vůbec na nic, na co byl dotazován. Budiž, může to svědčit i o enormní zahlcenosti státních zástupců na úrovni okresů, nebo též nechotě se dotazy zabývat, či kombinaci obojího. Z díkce poskytnuté odpovědi a způsobu komunikace lze též detekovat určitou averzi vůči GIBS. I taková zkušenost je však do určité míry přínosná. Pochopitelně tohoto státního zástupce jmenovat nebudu.

Prezentace skutečných rozhodnutí v případech, použitých k výzkumnému šetření

Hate crime

Zájmovým případem z oblastí nenávistných projevů je trestní kauza příslušníka PČR, který byl vyšetřován GIBS a poté souzen okresním soudem, když po dobu cca 1 roku veřejně hanobil muslimy, jakož i veřejně podněcoval k nenávisti k islámu, a to tak, že veřejně přístupnou počítačovou síť, kde na sociální síti facebook.com na svém osobním profilu pod jménem uveřejnil hanobící a nenávistné příspěvky v této podobě:

- sdílel článek (video) s nadpisem „Tak se fotil kalendář Pirelli 2018. Zve do Alenčiny Říše divů - iDNES.cz“ s vlastním textem ve znění: „Nemám nic proti černochům, ale tady je naprosto jasný úmysl = rasismus naruby a útok na bílou klientelu. Takže Pirelli? NE. Jedině naše Pneu Vraník a ten je taky černej. Černošky, asiátky, latinos mě nikdy nebraly a rasa jako taková nehraje roli. Podstatou problému je nepřizpůsobivá parazitická entita –muslimský migrant ohrožující základy naší civilizace. Opakuji se: Islám nemá NIC společného s rasou. Je jako rakovina =

nevybírání si ani rasu, ani pohlaví. Parazituje na jakékoliv lidské bytosti, bují v jakékoliv společnosti, která se mu poddá.“,

- sdílel článek s nadpisem „Trest za transparent připomínající Varšavské povstání? Legia Varšava čelí vyšetřování UEFA“, k němuž přidal komentář: „Takže jaksí se už nemůže připomenout, jak nás Němci před 73 lety obohatili! Stejně jako se nás zavlečením muslimské naprosto nekompaktibilní parazitické verbeže snaží obohatit teď! Jaký je rozdíl mezi potlačováním dějin a omezováním svobody projevu to...“ dále „Fuck Islam...“ a také uvedeno „A chtěl bych ty dredatý chcipáky vidět, jak by se těmto stvůrám bránili.“
- sdílel článek s nadpisem „Beznaděj, mráz a svědectví o krutosti islamistů. Krizový reportér Filip Horký mluvil s uprchlíky na hranicích EU – Seznam Zprávy“ k němuž přidal komentář: „Další srdceryvná častuška na téma „ubohých uprchlíků“. Filip Horký narodit se v letech padesátých by velmi dobře interpretoval teze jakéhokoliv režimu. Neexistuje NIC podlejšího, zákeřnějšího, veskrze odpudivého než muslimský Arab z blízkého východu či Afriky...“,
- uveřejnil příspěvek ve znění: „Takže žádný muslim ale Minaasian, který seděl v radikalizované dodávce. Nový výraz superkorektní novinářské žumpy pro obyvatele. Pro vysvětlení minaasien je obyvatel https://en.wikipedia.org/wiki/Mina,_Saudi_Arabia. Takže místo toho, aby napsali že to byl arabský muslim ze Saudské Arábie tak holt tu máme Minaasien... Fuck of Islam. Tak ještě dodatek <https://en.wikipedia.org/wiki/MENA> ono ta novinářská polovzdělaná partička buď nezná rozdíl mezi I a E ale i obyvatel Maghrebu je trefa do černého. Je to jedno všechno ZLO jde za nesnášenlivou ideologií maskovanou jako náboženství“,
- dne 31. 5. 2018 sdílel článek (video) s nadpisem Husa na provázku se oběsila během znásilňování muslimské ženy Ježíšem! Nuda v Brně? To asi ne, ale nuda-pl...“, k němuž přidal komentář: „A co tohle? Kde je hranice, co si necháme líbit od muslimské lůzy? Naši víru hanobit lze. V momentu, kdy někdo nazve stav věcí islamizace Evropy pravými jmény je stíhán jako rasista a xenofob. Xenofob ano, každý organismus, pokud chce přežít, je xenofobní! Rasista ani omylem. Rakovina stejně jako islám prochází napříč všemi rasami a národy. Je to NEMOC.“,

čímž se měl dopustit trestných činů hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle ust. § 355 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. b) TZ a podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle ust. § 356 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ. Okresní soud⁴¹ jej však vinným ze spáchání trestného činu neuznal a věc postoupil k projednání možného kázeňského přestupku služebnímu policejnímu funkcionáři. Krajský soud⁴² odvolání státního zástupce proti tomuto verdiktu zamítl.

Prvoinstanční soud si poměrně nezvykle opatřil množství literatury, která se zabývá islámem a posuzováním jeho „problémovosti“ či určité nebezpečnosti. Výpisy z těchto knih nejrůznějšího druhu tvoří podstatnou část textu odůvodnění soudního rozhodnutí. Jako hlavní důvod pro neposouzení výše popsaného jednání policisty jako trestného činu soudy uvedly, že těchto textů, aniž by si soud dělal ambice posuzovat

⁴¹ Usnesení Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 20. 4. 2020, sp. zn. T 45/2020. Archiv autora.

⁴² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka Pardubice ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 14 To 138/2020. Archiv autora.

jejich věrohodnost či pravdivost, je možno jednoznačně dovodit, že takovéto texty mohou mít výrazný vliv na to, jak veřejnost, tedy i obviněný, mohou vnímat islám. Z textů je zřejmé, že toto vnímání může být i negativní, a že u obviněného takovéto texty či texty obdobného znění mohly vyvolat obavu z islámského náboženství, na níž měl potřebu nějak reagovat a nějak ji řešit, zejména když vztah islámu a agresivity je natolik složitou otázkou, že v jejím zodpovězení se neshodli ani soudní znalci. Nelze vyloučit ani to, že jako policista cítil obviněný povinnost varovat a chránit ostatní občany, kteří by dle jeho mínění mohli být ohroženi. Způsob, jakým obviněný své názory prezentoval, je však společensky zcela nepřijatelný pro svoji hrubost a ztrátu nezbytné míry slušnosti. I přesto soud dospěl k závěru, že vzhledem ke shora uvedených skutečnostem, zejména k možnému silnému ovlivnění obviněného v jeho jednání, které zřejmě považoval subjektivně za správné, je tento případ možno podřadit pod zásadu subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku a z ní plynoucího postulátu ultima ratio, tedy použití trestněprávního řešení jako krajního prostředku. Při tomto závěru kromě shora uvedeného soud hodnotil i tu skutečnost, že osobu obviněného je možno označit za bezúhonnou, obviněný nebyl nikdy soudně trestán.

Z uvedeného tedy vyplývá, že pokud se osoba bojí islámu (ale i čehokoliv jiného, co může v určitých aspektech vzbudit strach), mohou jí být tolerovány hanlivé texty, které jsou dle mého názoru daleko za hranu trestně právní roviny. Pasáž o tom, že policista dosud nebyl soudně trestán, a to je tedy potřeba ocenit, je absurdně úsměvná, jak již bylo zmíněno v jiné části tohoto článku.

Zneužití pravomoci – neoprávněné lustrace

Jak je již uvedeno v předchozí části článku, velmi specifickou skupinou trestných činů příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů jsou takové, které souvisejí s neoprávněnými lustracemi v uzavřených databázích a systémech nejvýše orgánů státní správy, kam mají tyto osoby jinak legální přístup. Úzce to souvisí s výše prezentovanými případy zneužití pravomoci úřední osoby, neboť vyzrazování neveřejných informací neoprávněných osobám ze strany příslušníků bezpečnostních sborů povětšinou souvisí právě s tím, že tito před tím neoprávněně lustrovali – a tedy zasáhli neoprávněně do počítačového systému a nosiče informací. V praxi panuje velmi nejednoznačné posuzování nejen toho, když takto neoprávněně provedenou lustrací nastává požadovaný škodlivý následek, ale i co je možno za takové škodlivý následek spravedlivě považovat.

U tohoto druhu trestné činnosti je na místě ještě uvést přesné paragrafové znění příslušného dotčeného ustanovení trestního zákoníku, přičemž pro účely tohoto článku postačí prvé dva odstavce:

§ 230 - neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací

(1) Kdo překoná bezpečnostní opatření, a tím neoprávněně získá přístup k počítačovému systému nebo k jeho části, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Kdo získá přístup k počítačovému systému nebo k nosiči informací a

a) neoprávněně užije data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací,

- b) data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací neoprávněně vymaže nebo jinak zničí, poškodí, změní, potlačí, sníží jejich kvalitu nebo je učiní neupotřebitelnými,
 - c) padělá nebo pozmění data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací tak, aby byla považována za pravá nebo podle nich bylo jednáno tak, jako by to byla data pravá, bez ohledu na to, zda jsou tato data přímo čitelná a srozumitelná, nebo
 - d) neoprávněně vloží data do počítačového systému nebo na nosič informací nebo učiní jiný zásah do programového nebo technického vybavení počítače nebo jiného technického zařízení pro zpracování dat,
- bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Ke konkrétnímu případu, jenž byl předmětem jedné z otázek dotazníkového šetření. Příslušnice PČR, při výkonu služby, ze svého služebního počítače zjišťovala informace ke 2 osobám tak, že provedla v informačním systému „ETŘ“, poté „IS Událost kraj“ dotaz k 1. osobě, a to na telefonickou žádost 2 osoby, kterému sdělila prostřednictvím SMS zpráv, že do té doby pohřešovaná 1. osoba se byl přihlásit na obvodním oddělení PČR, dále mu sdělila místo bydliště 1. osoby evidované v systému ETŘ a že u jeho osoby není evidováno telefonické spojení, dále provedla v informačním systému „IS Událost kraj“ dotaz k 2. osobě, stejně tak v informačním systému „ETŘ“ a zjištěné informace ohledně 1 osoby a stavu trestního řízení vedeného Službou kriminální policie a vyšetřování sdělila v té době obžalované 2. osobě v úmyslu mu opatřit neveřejné informace jednak o místě pobytu 1. osoby a jednak o stavu trestního řízení v systému ETŘ k němu samému, tedy zmíněné 2. osobě, čímž měla spáchat pokračující trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby podle ust. § 329 od odst. 1 písm. a) TZ v souběhu s pokračujícím přečinem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle ust. § 230 odst. 2 písm. a) TZ.

Okresní soud policistku dvakrát uznal vinnou ze spáchání uvedených trestných činů, Krajský soud dvakrát tento rozsudek zrušil⁴³ a vrátil Okresnímu soudu k novému projednání s odůvodněním, že je nutno zaměřit dokazování na to, jaký byl účel informací, které obžalovaná policistka 2. osobě poskytla a zda z nich mohla mít ona či 2. osoba nějaký prospěch, jakým způsobem byly poskytnuté informace použity, a spolu s tímto zkoumat, zda takto zjištěné a poskytnuté informace jsou vůbec způsobily škodlivý následek způsobit. Okresnímu soudu⁴⁴ pak nezbylo než napotřetí věc postoupit policejnímu služebnímu funkcionáři pro možné spáchání kázeňského přestupku.

Výše uvedené paragrafové znění trestného činu neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací nic takového, co požaduje zjišťovat Krajský soud, neobsahuje. Oba soudy se v daných rozhodnutích odkazují na vývoj judikatury k této problematice. Okresní soud nakonec označil za stěžejní pro své rozhodnutí judikát Nejvyššího soudu,⁴⁵ který uvádí, že pouhé nahlédnutí policisty do informačního

⁴³ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 2. 2018, sp. zn. 6 To 1/2017 a ze dne 18. 4. 2019, sp. zn. To 129/2019. Archiv autora.

⁴⁴ Usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 32 T 79/2015. Archiv autora.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 8Tdo 1513/2017. Archiv autora.

systému, bez zjištění, zda a jak chtěl spatření či zjištěné informace využít, nelze považovat ani za jeho neoprávněný prospěch ve smyslu ust. § 329 odst. 1 TZ, ani za neoprávněné využití dat, resp. informací ve smyslu ust. § 230 odst. 2 písm. a) TZ. Případný neoprávněný prospěch přitom musí být dovozován ze způsobu užití informací, a nikoliv ze způsobu jejich opatření.

Podle mého názoru judikát naprosto nepřiléhavý řešené situaci. Máme zde policistku, která zcela prokazatelně provedla několik neoprávněných lustrací v uzavřených systémech PČR, a to na žádost civilní osoby. Této civilní osobě následně takto získaná citlivá data a osobní údaje předala. Mám za to, že soud nepřijímá v tomto, ale mnoha jiných obdobných případech jako škodlivý následek něco, co jím již dávno je.

Myslím si, že tímto přístupem dává stát veřejnosti signál o tom, že příslušníci bezpečnostních sborů si mohou beztrestně lustrvat, co chtějí a i to, že výstup z takové lustrace předá civilní osobě, která jej nesmí držet, je maximálně pouhým kázeňským přestupkem. Příslušná ustanovení TZ se mi jeví jako naprosto nedostatečná.

Mučení

Konkrétní případ, který byl v přípravném řízení zpracováván GIBS a který byl částečně⁴⁶ zakončen poněkud kontroverzním⁴⁷ rozhodnutím soudu, se odehrál v roce 2018 a souzen byl od roku 2020.

Šlo o případ nesmírně zajímavý co do náhledů na věc a právního posouzení na různých úrovních trestního řízení, množstvím rozdílných rozsudků, několikerým podáváním mimořádných opravných prostředků a rozhodováním o nich.⁴⁸ Případ je zajímavý i z hlediska okolností případu a též smutného intermezza v podobě sebevraždy jednoho z obviněných v průběhu přípravného řízení. Obsáhlé kazuistické popisování celé kauzy, od zahájení úkonů trestního řízení, přes výslechy osob a použití operativně pátracích prostředků, by zabralo značnou část této práce, a to není smyslem prezentace tohoto případu. Dlužno dodat, že skutkově to nebyl případ nijak složitý, dokazování proběhlo celkem bez problémů, jednání obou pachatelů byla dobře a přesně zadokumentována, byly prováděny zcela standartní úkony a dle názoru policejního orgánu a dozorcího státního zástupce bylo shromážděno dostatek důkazů pro usvědčení pachatele. Celý popis jsem zaměřil na to, co se dělo po skončení přípravného řízení, které budilo oprávněné emoce a ukázalo na nejednotné rozhodování soudů flagrantním způsobem.

Případ byl původně kvalifikován mimo jiné pro zločin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle ust. § 149 odst. 1, odst. 2 písmeno a) TZ, a další trestné činy, jehož podstata tkví v naprosto bezprecedentním zacházení se zadrženým člověkem ze strany dvou příslušníků Policie ČR, kteří zadrženého, který byl osobou

⁴⁶ Případ měl po zmíněném rozsudku další vývoj v podobě mnoha návazných rozdílných rozsudků všech stupňů soudů, které se již ale netýkaly změněné uvedené právní kvalifikace.

⁴⁷ Ve smyslu ukázky toho, jak může být jednání a rozhodnutí soudu nepředvídatelné. Pozn. autora.

⁴⁸ Rozsudek okresního soudu v Českých Budějovicích má č.j. 32T 80/2019, Všechna usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích k této věci mají č.j. 4To 253/2020 a Usnesení Nejvyššího soudu v této věci, ve vztahu k dovoláním NSZ, mají č.j. 7 Tdo 865/2020 a 7 Tdo 411/2021. Zdroj: archiv autora.

s poměrně rozsáhlou kriminální minulostí, vydíráním nutili k přiznání něčeho, co nespáchal, a to i za použití násilí. Jeden ze dvou obviněných policistů, bohužel, v průběhu vyšetřování spáchal sebevraždu, protože se proti Generální inspekci bezpečnostních sborů rozpoutala negativní kampaň, a to zejména ve sdělovacích prostředcích, živená osobami, které kauzu neznaly buď vůbec, nebo jen zcela okrajově.

Konkrétně byl potom druhý z policistů obžalován, souzen a zprvu i odsouzen pro jednání, které jsem pro potřeby této práce drobně upravil,⁴⁹ nikoliv však co do podstatného obsahu a smyslu celého řízení, pouze v potřebném rozsahu v zájmu zachování co největší anonymity. Jednání spočívalo v tom, že v roce 2018 ve vzájemné součinnosti se svým dnes již zesnulým kolegou, se záměrem vynutit si doznání zadrženého podezřelého a opatřit si tak nelegálně důkazy pro zahájení jeho trestního stíhání, poté, co podezřelý svou trestnou činnost opakovaně popřel, mu vyhrožovali například takto:

- *„nezkoušej na mě tyhle ty kecy, že ne, nebo vyhrabu od ledna všechno, co je tady stejným způsobem a dostaneš tam všechno“ s tím, že pokud chce jít podezřelý domů, má se podle toho chovat a dále „tohle tady vůbec nezkoušej, nebo rovnou pudeš, v případě, že to neřekneš, tak tě nepustíme, radím ti dobře, vole, neblbni, máš tady poslední šanci, já ti říkám, že tě pustíme, jestli ne, tak tě nechám zavřít, nech toho, normálně, do píči, mluv“,*
- *„ale tady jsi měl i třetí odstavec, ty vole, za co? Ty se chceš u nás dostat, vole, na takovou mrdu?“* Na negativní odpověď podezřelého pak uvedl *„No tak neblbni, nebo ti to tam šlehnem“*, čímž mu dal najevo, že pokud se zadržený podezřelý nedozná, bude mu kladeno za vinu i spáchání jednání, ze kterých podezřelý není, čímž dojde ke zpřísnění právní kvalifikace u trestného činu krádeže:
- *„jestli chceš, tak necháme napsat do sdělovačky, že jsi nebezpečný pachatel, takže s námi raději spolupracuj, což je pro tebe jediná šance, nebo pokud potom někde vylezeš na stopy, tak tě zastřelíme“*
- *„upozorňuju tě na jednu věc, jestli se budem s tebou crcat ještě zejtra, tak to už ale nepudeš domů“,*

čímž tehdy podezřelému vyhrožovali, že pokud bude prodlužovat výslech, bude na něj podán návrh na vzetí do vazby a užívali vůči němu po velmi dlouhou dobu další výhrůžky, zejména ve smyslu „přišítí“ i věcí, které zcela zjevně nespáchal, což oba policisté dobře vědí, ale nebudou vyhodnocovat zajištěné stopy z jiných vloupání a rovnou tyto věci přičtou k tíži tomuto zadrženému podezřelému. S podezřelým sepsali potom protokol o jeho výslechu, kde uvedli skutečnosti, které tento tehdy podezřelý neřekl, ke kterým se nedoznal a tento dokument potom sloužil jako podklad pro zahájení trestního stíhání tohoto podezřelého, posléze obviněného. Celé toto jednání policistů vyvrcholilo následující den, kdy jeden z policistů sedícího spoutaného (spoután byl po celou dobu několik hodin trvajících úkonů, včetně výslechu) podezřelého udeřil otevřenou dlaní do obličeje a toto jednání doplnil slovy

- *„přestaň mě srát ti říkám, přestaň mě srát, zavři hubu ti říkám, zavři hubu, ty tady budeš lhát zase? Zmrde jeden, vole, co kecáš že né vole, to seš takovej sráč?“*

⁴⁹ GREPL, Libor. Vybrané aspekty dokazování v trestním řízení. Rigorózní práce. Praha: Policejní akademie ČR, 2021, s. 106-111.

a častovali jej dalšími vulgaritami, jako reakci na nucené nedoznání se podezřelého na další policisty požadované skutečnosti. Podezřelého i v dalším průběhu častovali urážkami jako „*posranej cikáne, zkurvenej vole, debile, děvko, vole, holčičko, blbečku, čuráku, kreténe, píčo*“ a vyhrožovali mu i opakovanými údery na jeho obličej s náznaky dalších úderů.

Okresní soud v Českých Budějovicích policistu (druhý policista, jak je uvedeno, zemřel) shledal vinným z přečinu zneužití pravomoci úřední osoby dle ust. § 329 odstavec 1 písmeno a) TZ, dílem formou spolupachatelství dle ust. § 23 TZ a z přečinu vydírání dle ust. § 175 odstavec 1 TZ, formou spolupachatelství dle ust. § 23 TZ a z přečinu nadřizování dle ust. § 366 odstavec 1 TZ, přičemž ve svém rozsudku podrobně a celkem přijatelně vysvětlil, proč upustil od původní právní kvalifikace, pro kterou byla podána obžaloba a před tím vedeno vyšetřování. Policistu odsoudil k velmi mírnému trestu, a to trestu peněžitému ve výši 100 000,-Kč a případně náhradnímu trestu odnětí svobody na 12 měsíců. Zda byl zadržený pachatel policisty mučen či nikoliv, můžeme spekulovat. Podle mého názoru je to skutečnost podléhající velmi subjektivnímu vnímání a posouzení všech aspektů, a to i v případě soudce. V předchozím textu této práce je možno nalézt srovnání s jiným případem mučení, který byl takto i pravomocně odsouzen. A právě i pro tyto zkušenosti byl autorem práce zvolen model výzkumného šetření, založený na subjektivním vnímání zkušených.

Odvolací Krajský soud v Českých Budějovicích však podle ust. § 257 odstavec 1 písmeno b) TŘ tento rozsudek zrušil, a jednání policisty podle ust. § 222 odstavec 2 TŘ postoupil do kázeňského řízení služebnímu funkcionáři Policie ČR, přičemž tento odvolací soud zcela nevybíravým způsobem komentoval skutečnosti s případem naprosto nesouvisející, zejména ve věci zmíněné sebevraždy jednoho z obviněných policistů. Nehledě na to, že odvolací soud zcela ignoroval fakta, vytrhával z kontextu jednotlivé části jednání obžalovaného policisty a rezignoval na základní hodnoty, kterými se policisté při jednání s jakýmkoliv občanem musejí řídit. Jednání policistů rozdělil v podstatě na několik samostatných skutků, respektive jednání, kde ke každému z nich přiřadil určitou bagatelizaci takového jednání.

Z odůvodnění tohoto rozhodnutí lze vybrat:

- ani jedna z obžalovaných komunikací s vyslychaným se nenesou v duchu nějakého donucování, ale jde pouze o taktiku vykreslovat průběh dalších událostí v mezních variantách celého spektra procesních postupů. Takto je na jedné straně popisován nejčernější model odvíjející se v případě nespolupráce vyslychaného a oproti němu je na straně druhé jako „procházka růžovým sadem“ líčen průběh dalších událostí v případě, že vyslychaný bude spolupracovat. To vše přitom nijak nesměruje k tomu, aby vyslychaný uváděl nepravdu,
- celá řada hrubostí navíc není vokativem, ale pouze expresivním povzdechem či znechucením nad úrovní vyslychaného („*copak jsi debil?, chováš se jak kretén...píča...to seš děvka?*“) nebo ostřejším popisem vztahu mezi policií a galerkou („*ty seš zmrď pro nás, my jsme zmrďi pro tebe*“)
- (k úderu otevřenou dlaní na obličej zadrženého podezřelého): v jednorázovém fyzickém vymezení policisty vůči zadrženému podezřelému by nebylo na místě shledávat takovou intenzitu porušení povinností policisty, aby se jednalo o trestný čin,

- (k původní právní kvalifikaci): Krajský soud může jen spekulovat (touha po světské slávě, mediální atraktivitě, od reality odtržený přepjatý formalismus, hledání či přecenění vlastního *raison d'être*?) co vedlo inspekční policejní orgány k takto předimenzované a bombastické právní kvalifikaci, která se snaží evokovat, že věci jsou něčím, čím ve skutečnosti vůbec nejsou, a která bohužel mohla být jedním z impulzů k sebevraždě prezidentem republiky a primátorem města vyznamenaného policisty.

Jak vidno, soud zcela přešel skutečnost, že podezřelý byl nucen doznat trestnou činnost, kterou nespáchal. Z uvedeného by tedy mohl vyplývat nebezpečný precedens, tedy že policisté, mající před sebou osobu vulgárně mluvící s bohatou trestní minulostí, mohou tuto fyzicky trestat, nutit ji k přiznání věcí, které tato osoba jednak spáchala a ignorovat tak její právo nevypovídat, ale i k přiznání věcí, které nespáchala, přitom nevádí, když je osoba po celou dobu spoutaná a k tomu konstatovat, že všechno je to jen taktika operativy.

Uvedené logicky neušlo pozornosti Nejvyššího státního zastupitelství, které v této věci podalo dovolání, o kterém potom Nejvyšší soud rozhodl tak, že rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích zrušil a vrátil mu věc k novému projednání a rozhodnutí, přičemž mu vytkl množství vad, z nichž jsem pouze některé výše nastínil. Zároveň Nejvyšší soud upozornil, že jemu podřízený soud je povinen se řídit jeho názorem.

Zde je potřeba také zmínit, že uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu má široký a velice významný dopad pro činnost všech orgánů činných v trestním řízení, neboť detailně popsal a aproboval možnost použití sledování osob a věcí dle ustanovení § 158d odst. 3 trestního řádu v jiných kauzách, než ve kterých byly nařízeny.

Krajský soud v Českých Budějovicích, byť vázán právním názorem Nejvyššího soudu, však jednání policisty opět odevzdal do kázeňského řízení příslušnému služebnímu funkcionáři Policie ČR s velmi obdobnou argumentací, na což Nejvyšší státní zastupitelství nemohlo reagovat jinak než opětovným podáním mimořádného opravného prostředku dovolání k Nejvyššímu soudu.

Nejvyšší soud opětovně rozhodl o zrušení rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích a vrátil mu věc k novému projednání, přičemž v jednom bodu svého usnesení ve vztahu k činnosti krajského soudu konstatoval, že „*nejde už o hodnocení důkazů, ale o překrucování reality*“. Dále pak v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že

- (nejdříve zopakoval ze svého prvního rozhodnutí): vzhledem k tomu, že podstata většiny argumentů krajského soudu se obsahově vztahovala k aplikaci zásady subsidiarity trestní represe, zabýval se Nejvyšší soud i touto otázkou, avšak argumentům odvolacího soudu nemohl přisvědčit. Uvedl k tomu zejména, že jednání obviněného a jeho kolegy bylo závažné, na čemž nemůže změnit nic ani fakt, že tehdejší podezřelý byl mnohonásobným speciálním recidivistou a osobou zřejmě nebezpečnou. Zahajování trestního stíhání a případné obžalování osob na podkladě vynucených doznání a jinak nezákonně získaných důkazů lze obecně označit za závažné a v právním státě neakceptovatelné,

- je nutno souhlasit s nejvyšším státním zástupcem, že Krajský soud v Českých Budějovicích napadeným usnesením zopakoval některá dříve vytknutá pochybení...
- odvolací soud v napadeném rozhodnutí polemizuje s právním názorem Nejvyššího soudu a doplněním některých nevýznamných okolností a jejich zdůrazňováním se snaží navodit dojem zásadní změny skutkových zjištění. To dotváří tím, že opět způsobem zcela neodpovídajícím obsahu důkazů, který ani sám nezpochybnil, ve výroku jinak formuluje zjištěný skutek, a to tak, že část zjištění vypouští, aby z něj nevyplývalo naplnění zákonných znaků trestných činů.

Krajský soud v Českých Budějovicích dne 28. 6. 2021 nakonec vyslyšel pokyny a výtky Nejvyššího soudu a odsoudil policistu k trestu odnětí svobody na 1 rok s podmíněným odkladem jeho výkonu na dobu 18 měsíců. Nejvyšší soud⁵⁰ poté odmítl dovolání odsouzeného, Ústavní soud⁵¹ pak odmítl jeho ústavní stížnost. Celkem bylo tedy ve věci vydáno neuvěřitelných 8 soudních rozhodnutí.

K mučení a vůbec ke špatnému zacházení s osobou omezenou na svobodě obecně existuje poměrně rozsáhlá judikatura, zejména ta evropská, kde nenalézám nic, co by směřovalo k legitimizaci názoru okresního soudu, který v úplně prvním rozsudku mučení nekvalifikoval, byť pro něj bylo trestní stíhání zahájeno. Podle mého názoru zde bylo mučení a jiné nelidské a kruté zacházení se zadrženou osobou jednoznačně zadokumentováno a prokázáno, soud však byl názoru jiného. Spíše filozofickou otázkou zůstává, zda by k výše popsanému soudnímu martyriu došlo, kdyby byla původní právní kvalifikace zachována.

Úvahy de lege ferenda na základě výsledků empirického šetření a popsanych skutečných případů

Z výše popsanych poznatků, výsledků empirického šetření, názorů autora této práce i dalších odborných kapacit by bylo možno navrhnout určité zpřesnění paragrafového znění především trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby, jež by reflektovalo jednak nejasné a rozdílné posuzování potřebného škodlivého následku při provádění neoprávněných lustrací příslušníkem bezpečnostního sboru, jež byla dosud ne příliš šťastně řešena judikaturou, mnohdy nejasnou a umožňující více výkladů, dále i odstupňovanou motivaci k tomuto jednání, odraženou v přísnějším postihu a další zjištěné a ověřené skutečnosti. I z výsledků empirického šetření se ukázalo, že je skutečně na místě zvažovat legislativní změnu v této oblasti.

Konkrétní návrh de lege ferenda

Podle výsledků empirického šetření, rozebraných konkrétních případů, názoru oslovených odborníků a v neposlední řadě i dle názoru autora této práce je namístě postihnout v rámci trestně právních norem příslušníka či zaměstnance bezpečnostního sboru již jen za to, že neoprávněnou lustraci provede. Zájem společnosti na ochraně před takovým jednáním byl v rámci této práce dostatečně vysvětlen a podložen konkrétními zjištěními a argumenty. Je tedy možno položit

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1185/2021. Archiv autora.

⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. I. ÚS 555/22. Archiv autora.

následující návrh de lege ferenda na změnu, resp. doplnění ust. § 329 - Zneužití pravomoci úřední osoby takto:⁵²

(1) Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch

- a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu,
- b) překročí svou pravomoc, nebo
- c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci,

bude potrestána odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti.

(2) *Stejně bude potrestána úřední osoba, která bez zákonného důvodu provede lustraci v neveřejné databázi nebo evidenci osob nebo věcí nebo nahlédnutí do takové databáze nebo evidence, vedené podle zvláštního právního předpisu bezpečnostním sborem, ministerstvem nebo jiným obdobným orgánem a takto získané údaje předá nebo zpřístupní jiné osobě, která nemá oprávnění takové údaje získat nebo držet, nebo*

bez zákonného důvodu dlouhodobě nebo ve větším rozsahu provádí lustrace v neveřejné databázi nebo evidenci osob nebo věcí nebo nahlédnutí do takové databáze nebo evidence, vedené podle zvláštního právního předpisu bezpečnostním sborem, ministerstvem nebo jiným obdobným orgánem a takto získané údaje užije pro vlastní soukromou potřebu.

~~(2)~~ (3) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 *nebo 2* sobě nebo jinému značný prospěch,
- b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
- c) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,
- d) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,
- e) spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo
- f) způsobí-li takovým činem značnou škodu
- g) *spáchá-li čin, uvedený v odstavci 2 v úmyslu umožnit jiné osobě neoprávněně získané údaje zneužít k páčání jiné trestné činnosti.*

~~(3)~~ (4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 *nebo 2* sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo
- b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

~~(4)~~ (5) Příprava je trestná.

⁵² Nově navržený text je zvýrazněn kurzívou a červenou barvou písma (pozn. autora).

K pojmům „ve větším rozsahu“ a „dlouhodobě“ u odstavce 2 bych ponechal prostor pro širší odbornou diskusi. Touto částí ustanovení je pak eliminována možnost zbytečné kriminalizace příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů, kteří si sice neoprávněně něco vylustrují, ale učinili tak např. z nudy, zvědavosti nebo jiného bagatelního důvodu a toto jednání je na místě posoudit toliko jako jednání kázeňské.

Zároveň se domnívám, že výše uvedené by dostatečně reflektovalo i jeden z dalších problémů při posuzování takového jednání, a sice že vystupování úřední osoby jen „z titulu její funkce“ není totožné s výkonem její pravomoci. Odborná literatura totiž uvádí, že není překročením pravomoci úřední osoby, když tato pouze těží ze svého postavení svým faktickým vlivem.⁵³ Neoprávněné provedení lustrace by jistě bylo zneužitím pravomoci, ale otázkou by pak zůstalo, zda by oním zneužitím pravomoci bylo i předání takto získané lustrace další, nejčastěji civilní osobě.

Návrhy k případům hate crime a mučení

Ohledně dalších zmíněných druhů trestné činnosti, jejichž posuzování v praxi činí problémy, tedy trestných činů mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle ust. § 149 TZ, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle ust. § 355 TZ a podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod dle ust. § 356 TZ pak, dle názoru autora, není na místě ani tak změna paragrafového znění těchto ustanovení, ale spíše pečlivější posuzování takových jednání všemi OČTŘ od samého počátku řízení. Ve výše prezentovaném textu této práce je uvedena celá řada problémů, které aplikační praxi provázejí a pokud by některé OČTŘ postupovaly pečlivě, neignorovaly by fakta, která jsou známa již na počátku řízení a sjednotily praxi, už třeba tím, že nebudou vytrhávat některá jednání z kontextů, mohlo by postupně zcela vymizet ono nežádoucí „krajové právo“.

Každopádně, v souvislosti se zjištěními prezentovanými v této práci k případu „mučení“ by bylo na místě, aby zvláštní ochranu v podobě vyšší trestní sazby pro pachatele poživali nejen svědci, znalci nebo tlumočníci v souvislosti s výkonem jejich povinnosti (ust. § 144 odst. 2 písm. b) TZ), ale též osoby zbavené osobní svobody, neboť ochrana uvedená v písm. a) stejného paragrafu a odstavce sice většinu takových situací pokryje, ale i s ohledem na rozbor konkrétních případů v tomto článku, není úplně dostatečná.

Resumé

GIBS se ve své praxi zabývá celou řadou trestných činů speciálních subjektů z řad příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů. Ve většině případů se jedná o tzv. „bagatelní“ trestnou činnost. Jak měl ale čtenář možnost přesvědčit se v tomto článku, zásadním problémem, který byl popsán v různých vybraných souvislostech v úvodních kapitolách, je však nejasný, nebo nejednotný postup zejména soudů v posuzování vybrané závažné trestné činnosti, zejména v oblastech tzv. „hate crime“, tedy zločinů z nenávisti, dále pak v oblasti neoprávněných lustrací v neveřejných databázích státních orgánů a s tím spojené zneužívání pravomocí úřední osoby a v neposlední řadě též v oblasti mučení lidí omezených na osobní svobodě.

⁵³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, s. 651. ISBN 978-80-7380-909-6.

Ambicí disertační práce, ze které vychází i tento článek bylo nastíněné problémy nejen popsat, ale též navrhnout jejich řešení, nebo alespoň směr či způsob, jak k takovému řešení v budoucnu dojít. Autorova idea byla zaměřit práci poměrně velmi subjektivně, nikoliv však pouze ke svým vlastním názorům, vycházejícím z dlouholeté praxe, ale zejména k vývěrovému souboru respondentů, odborníků na řešenou problematiku. K takovým názorům by mělo být v budoucnu přihlíženo, neboť podobné expertní šetření nikdy v minulosti provedeno nebylo, alespoň tedy autorovi této práci není o podobném šetření nic známo a ani nenalezl žádné takové historické prameny a zdroje.

Ze 145 oslovených příslušníků GIBS v přímém výkonu služby vyplnilo a odevzdalo dotazník 99 příslušníků (68,3 % z oslovených). Z tohoto počtu bylo v dané době 33 příslušníků zařazeno na úseku vyšetřování a 67 na úseku prověřování. Osobně považuji dobrovolné a aktivní zapojení více než dvou třetin příslušníků GIBS do tohoto šetření za vysoké číslo, které mj. může svědčit i o aktuálnosti a zajímavosti řešené problematiky pro velmi široký okruh odborníků na trestní řízení. Celkem bylo osloveno 20 státních zástupců (15 z KSZ a 5 z VSZ), obvykle dozorujících trestní spisy GIBS, přičemž dotazník vyplnilo a odevzdalo všech 20 oslovených státních zástupců (100 %). Platí tedy předešlé uvedené, zde s ještě větším důrazem. Samozřejmě, je nutno brát v potaz poměrně malý výběrový soubor, který de facto není s čím srovnat, logicky, protože trestnou činnost dotčených speciálních subjektů, až na výjimky, nikdo jiný než GIBS prověřovat a vyšetřovat nemůže a těchto odborníků, schopných věrohodně odpovědět na položené otázky je navíc maximálně 145. Nicméně zkrácení výsledků a poznání je dle mého názoru zanedbatelné, a to především s ohledem na specifika již v práci samotné dostatečně popsaná.

Na základě poznatků teoretické části práce a také poznatků z praxe policejního orgánu GIBS byly stanoveny výzkumné předpoklady, které odrážejí zejména postavení jednotlivých respondentů:

VP01: Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „hate crime“ v trestně právní rovině.

VP02: Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „neoprávněných lustrací“ v trestně právní rovině.

VP03: Příslušnost výběrového souboru respondentů k operativě GIBS, vyšetřování GIBS či státnímu zastupitelství nebude mít akceptovatelný věcně významný vliv na odlišnost názoru v posouzení uvedeného konkrétního případu „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“ v trestně právní rovině.

Podrobné výsledky jsou uvedeny v příslušné kapitole článku. K těm je možné ještě shrnout, že u všech tří položených otázek se respondenti k přiléhavosti uvedené právní kvalifikace vyjádřili, že je přiléhavá (rozhodně ano nebo spíše ano) vždy v nejméně dvou třetinách počtu osob ve všech třech kategoriích (operativce, vyšetřovatel, státní zástupce). Skutečnost v prezentovaných případech byla však nakonec jiná, tedy dle mého názoru je na místě prezentovat závěrečný názor v podobě nutnosti nastíněných změn.

Seznam použitých zkratk

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů

Hate crime – zločiny z nenávisti

IMV – Inspekce Ministra vnitra

IPČR – Inspekce Policie České republiky

KSZ – Krajské státní zastupitelství

PČR – Policie České republiky

OSN – Organizace spojených národů

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TZ – Zákon č. 140/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.) vč. protokolů na tuto úmluvu navazujících (zkráceně též Evropská úmluva o lidských právech)

VSZ – Vrchní státní zastupitelství

Seznam použitých zdrojů

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-909-6.

CEJP, Martin. *Kriminologický výzkum. Praktická příručka*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-743-6.

CLIFF, Norman. Dominance statistics: Ordinal analyses to answer ordinal questions. *Psychological Bulletin*. 1993, no. 114.

DeVAUS, David, A. *Surveys in Social Research*. Allen & Unwin. Crows Nest NSW 2065. Fifth Edition, 2002. ISBN 1 86508 611 8.

GREPL, Libor. *Vybrané aspekty dokazování v trestním řízení*. Rigorózní práce. Praha: Policejní akademie ČR, 2021.

HARRIS, David a kol. *Law of the European Convention on Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 9780406905949.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3

KIRK, Roger E. *Statistics: an Introduction. Fifth Edition*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 2008. ISBN 978-0-534-56478-0.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo. 3. vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-7380-000-4.

KMEC, Jiří; KOSAŘ, David a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.

- ROMANO, Jeanine; KROMREY, Jeffrey D.; CORAGGIO, Jesse & Jeff SKOWRONEK. (2006). Appropriate statistics for ordinal level data: Should we really be using t-test and Cohen's d for evaluating group differences on the NSSE and other surveys? Paper presented at the annual meeting of the Florida Association of Institutional Research, Feb. 1-3, 2006, Cocoa Beach, Florida. Last retrieved January 2, 2012. [online]. [cit. 2023-09-01]. from: www.florida-air.org/romano06.pdf
- ŘEHÁK, Jan a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Praha: Academia, 1986.
- SOUKUP, Petr. Věcná významnost výsledků a její možnosti měření. *Data a výzkum – SDA Info*. 2013, roč. 7, č. 2. ISSN 1802-8152.
- STRAUS, Jiří a kol. *Úvod do kriminalistiky. 3. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-367-4.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., doplněné a přepracované vydání*. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- TOMÁŠEK, Michal et al. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9.
- VARGHA, Andras and Harold DELANEY. A Critique and Improvement of the CL Common Language Effect Size Statistics of McGraw and Wong. 2000. *Journal of Educational and Behavioral Statistics* 25(2)
- VOGT, Paul W. et al. *Selecting the Right Analyses for Your Data*. New York: The Guilford Press, 2014. ISBN 78-1-4625-1602-5.
- Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992, jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.) vč. protokolů na tuto úmluvu navazujících.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.
- Zákon č. 341/2011 Sb. o Generální inspekci bezpečnostních sborů.
- Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.
- Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 8. 6. 2016, sp. zn. 32 T 113/2015.
- Rozsudek Okresního soudu v Kladně ze dne 6. 4. 2017, sp. zn. 1 T 15/2017.
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22. 5. 2017, sp. zn. 6 To 40/2017.
- Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 8. 2017, sp. zn. 11 To 277/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1513/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2018, sp. zn. 7 Tdo 157/2018.
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 2. 2018, sp. zn. 6 To 1/2017.
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 6. 2018, sp. zn. 7 T 20/2018 ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze ze dne 5. 9. 2018, sp. zn. 9 To 244/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 3. 2019, sp. zn. 3 Tdo 101/2019.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 4. 2019, sp. zn. To 129/2019.
Rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 2. 2020, sp. zn. 32 T 80/2019.

Usnesení Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 20. 4. 2020, sp. zn. T 45/2020.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dnů 30. 4. 2020, 5. 1. 2021 a 28. 6. 2021, sp. zn. 4To 253/2020

Usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 32 T 79/2015.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka Pardubice ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 14 To 138/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 7 Tdo 865/2020.

Usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 3. 2021, sp. zn. 38 T 12/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 411/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1185/2021.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. I. ÚS 555/22.

Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 5. 5. 2022, sp. zn. 20 T 13/2022.

Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 7. 9. 2022, sp. zn. 20 T 13/2022.

Rozsudek ESLP ze dne 28. 1. 2020, č. 10465/17, nezletilý A. P. proti Slovensku.

Senior Officer PhDr. Libor Grepl (*1980)

The author is a member of the General Inspectorate of Security Forces (GIBS), specialising in criminal law, control, methodology, and education. Previously, he held a similar role at the National Centre against Organised Crime and worked as an investigator of violent crime for a decade. He earned both bachelor's and master's degrees from the Police Academy in Prague, successfully passing the rigorous examination, and is currently a PhD student. Beyond his academic pursuits, he contributes to professional periodicals and teaches at the Police Academy of the Czech Republic in Prague.